

Yangi Toʻshkent xalqaro aeroporti, Oʻzbekiston

**Atrof-muhit va ijtimoiy taʼsirlarni baholash, 3-jild:
Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv asoslari**

Vision Invest

SLR Sustainable Environmental Consultancy L.L.C S.O.C

tomonidan tayyorlangan

Al-Vasl binosi, Shayx Zayd yoli, Al-Vasl, Dubay,
Birlashgan Arab Amirliklari

SLR Loyiha raqami: 777.V02406.00001

Buyurtmaçi maʼlumotnomasi raqami:

2026-yil 7-sentabr

Tahrir: 04

Sarlavha	Yangi Toshkent xalqaro aeroporti, O'zbekiston
Loyiha rahbari	Shiroz Xolid (Shiraz Khalid)
Loyiha rahbarining elektron pochtasi	shiraz.khalid@slrconsulting.com
Tuzuvchi	Shiroz Xolid (Shiraz Khalid)
Taqrizchi	Ken Ueyd (Ken Wade)
Kalit so'zlar	ESMS, E&S, Monitoring
Holat	
Hisobot raqami	
SLR kompaniyasi	SLR Sustainable Environmental Consultancy L.L.C S.O.C
Buyurtmaçi ma'lumotnomasi	

Tahrirlar qaydi

Tahrir	Sana	Tayyorlagan	Tekshirgan	Tasdiqlagan
01	2026-yil 16-mart	ShX	KU	KU
02	2026-yil 8-iyul	ShX	KU	KU
03	2026-yil 30-iyul	ShX	KU	KU
04	2026-yil 7-sentabr	ShX	KU	KU

Hisobot asosi

Ushbu hujjat "SLR Group" kompaniyasi tomonidan tegishli kasbiy malaka, ehtiyotkorlik va sidqidillik bilan tayyorlangan. Bunda "Vision Invest" va "Sojitz Corporation" (buyurtmaçi) bilan kelişilgan muddatlar hamda ajratilgan resurslar hisobga olingan. Hujjat buyurtmaçi SLRga bajarish uchun topşirgan xizmatlarning bir qismi yoki barçasi doirasida tayyorlangan va tegishli xizmat topşiriğı şartlariga böysunadi.

SLR usbu hujjatdagi ma'lumot, maslahat, tavsiya yoki fikrdan buyurtmaçidan boşqa biror şaxsning har qanday maqsadda foydalanişi yoxud unga tayanişi uchun javobgar emas. Uçinçi tomon faqat SLR bilan axborotga tayaniş töğrisidagi bitim yoki qoşimça kafolat bitimini imzolagan taqdirda usbu ma'lumotlarga tayaniş huquqiga ega bölişi mumkin.

Uşbu hujjatdagi ma'lumotlar SLR tomonidan toplangan ommaga oçiq manbalardagi ma'lumotlarning talqiniga, buyurtmaçi yoki uning maslahatçilari va hamkorlari taqdim etgan ma'lumotlarga yoxud usbu manbalarning birikmasiga asoslangan bölişi mumkin. SLR mazkur ma'lumotlarni aniq va işonçli deb hisoblagan hamda hujjatni tayyorlaşda ularga tayangan.

SLR usbu hujjatni tayyorlaşda sun'iy intellektdan foydalangan bölişi mumkin. Agar SI qollangan bölsa, undan olingan har qanday ma'lumot va tahlilning aniqligi tekşiriladi.

SLR kelişilgan iş qamrovidan taşqaridagi har qanday masala böyiça buyurtmaçi va boşqa şaxslar oldidagi javobgarlikni rad etadi.

Uşbu hisobotda keltirilgan barça çizmalar, hisobotlar, spetsifikatsiyalar, miqdorlar qaydnomalari, hisob-kitoblar va boşqa ma'lumotlarga doir mualliflik hamda intellektual mulk huquqlari, agar xizmat topşiriğı şartlarida boşqaça körsatilmagan bölsa, SLRga tegishli bölib qoladi.

Uşbu hujjatda maxsus bilim talab qiladigan, öta murakkab texnik yoki har ikkala xususiyatga ega ma'lumotlar bölişi mumkin. Buyurtmaçiga tuşunarsiz joylar böyiça qoşimça izoh oliş tavsiya etiladi.

Uşbu hujjatdagi ma'lumot, maslahat, tavsiya va fikrlar faqat hujjatning töliq mazmuni hamda unda aniq havola qilingan barça hujjatlar bilan birgalikda talqin qilinişi kerak. Ulardan faqat xizmat topşiriğı doirasida foydalaniş tavsiya etiladi.

Mundarija

Hisobot asosi	ii
Akronimlar va qisqartmalar	v
1.0 Kiriş	1
2.0 Loyihani ekologik va ijtimoiy jihatdan boshqarişga doir talablar	2
2.1 Milliy daraja	2
2.2 Kreditorlar talablari	2
2.2.1 XMK/IFCning Faoliyat Standartlari (2012)	3
2.2.2 YTTB/EBRDning Ekologik va ijtimoiy talablari (2024)	3
2.2.3 IHTT/OECDning Rasmiy qollab-quvvatlanadigan eksport kreditlari bo'yicha umumiy yondashuvlari (2024)	3
3.0 Atrof-muhitni va ijtimoiy sohani boshqariş tizimi (AMIBT)	4
3.1 AMIBT/ESMS qamrov doirasi	6
3.2 Loyihani AMIM/ E&S jihatdan boshqariş tuzilmalari	6
3.3 Quriliş bosqichi uchun AMIBT/ESMSni ishlab chiqiş	7
3.3.1 Qurilişdagi o'zaro aloqalarni boshqariş	8
3.4 Foydalaniş bosqichi uchun AMIBT/ESMSni ishlab chiqiş	9
4.0 AMIM/E&S Siyosati	10
4.1 TAAning AMIM/E&S siyosati	10
4.2 Şartnoma tuzgan tomonlar	11
5.0 Huquqiy majburiyatlar va muvofiqlik talablarini aniqlaş	12
5.1 Huquqiy talablarni aniqlaş	12
5.2 AMITB/ ESIA talablarini aniqlaş	12
5.3 Vakolatli organning talablarini aniqlaş	12
5.4 Loyiha kreditorlari tomonidan qo'yiladigan talablarni aniqlaş	12
6.0 Xatarlar, ta'sirlar va imkoniyatlarni aniqlaş	13
7.0 Atrof-muhit va ijtimoiy boshqaruv rejalari va tartiblari	14
7.1 AMIM/ E&Sni boshqariş rejalari (QAMIBR/ CESMP va Atrof-muhit va ijtimoiy sohani boshqariş bo'yicha operatsion reja (AMISBOR/OESMP)	14
7.2 Yordamchi va tartib-qoidalar	16
8.0 Monitoring	24
8.1 AMITB/ESIANing monitoring talablari	24
8.2 Monitoring ma'lumotlari	24
9.0 Taşkiliy salohiyat	26
9.1 Vazifalar va majburiyatlar	26
9.1.1 Taşkent Airport Alliance (TAA) (Hisobdor Tomon)	26

9.1.2 IXQ/EPC pudratçisi (Mas'ul tomon)	26
9.1.3 AOH/IB (AOP/FM) Boşqaruv guruhi (Mas'ul tomon)	27
9.1.4 Atrof-muhit va ijtimoiy sohani boşqariş böyiça mas'uliyat.....	27
9.2 Ekologik va ijtimoiy masalalar böyiça xabardorlikni oşiriş va oqitiş	33
9.2.1 Öquv maşğulotlarining turlari	33
9.2.2 Öquv maşğulotlarini rejalaştiriş	33
9.2.3 Öquv maşğulotlarining mazmuni	33
9.2.4 Öquv maşğulotlari qaydlari	35
10.0 Audit dasturi	36
10.1 Içki audit.....	36
10.2 Kreditorlarning monitoringi va hisobdorligi	36
11.0 Nomuvofiqlik va tuzatiş çorasi	37
11.1 Tuzatuvçi çoralar	37
12.0 Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va çora köriş	38
12.1 Aviatsiyaga oid favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik rejasi.....	38
12.2 Hodisalar	39
12.2.1 Hodisalarga qarşi çora köriş va tuzatiş çoralari.....	40
12.2.2 Voqealar haqida hisobot beriş	40
13.0 Manfaatdor tomonlar bilan özaro hamkorlik	41
13.1 Şikoyatlarni körib çiqiş mexanizmi	41
13.1.1 Xodimlar şikoyatlari	41
13.1.2 Taşqi şikoyatlar	42
14.0 Kommunikatsiya.....	43
15.0 Ma'lumotlarni boşqariş va hisobini yuritiş	44
16.0 Körib çiqiş.....	45

Akronimlar va qisqartmalar

AOH/ AOP	Aeroportning operatsion hamkori
QAMIBR/CESMP	Qurilishning atrof-muhit va ijtimoiy bo'sqaruv rejasi
MMBR/CHMP	Madaniy merosni bo'sqariş rejasi
DFC (AQŞ TMK/US DFC)	Taraqqiyotni moliyalashtirish korporatsiyasi
YTTB/EBRD	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki
AMTB/EIA	Atrof-muhitga ta'sirni baholash
IXQ/EPC	Injenering, xarid va qurilish
FVTJQR/EPRP	Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik korish va ularga javob qaytarish rejasi
AMIÇTR/ESAP	Atrof-muhit va ijtimoiy choratadbirlar rejasi
AMITB/ ESIA	Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirlarni baholash
AMIBT/ESMS	Atrof-muhit va ijtimoiy sohani bo'sqariş tizimi
EIT/ESR	Ekologik va ijtimoiy talablar
AMIM/E&S	Atrof muhit va ijtimoiy masalalar
IB/FM	Inshootlarni bo'sqariş
GAZT/GBVH	Genderga asoslangan zoravonlik va tazyiq
ŞKÇM/GRM	Şikoyatlarni korib chiqish mexanizmi
SMM/ H&S	Salomatlik va mehnat muhofazasi
SXAM/HSE	Salomatlik, xavfsizlik va atrof muhit
XFAT/ICAO	Xalqaro fuqaro aviatsiyasi tashkiloti
XMK/IFC	Xalqaro moliya korporatsiyasi
YaXHB/JBIC	Yaponiya xalqaro hamkorlik banki
KEIB/KEXIM	Koreya Eksport-Import banki
ASK/KPI	Asosiy samaradorlik ko'rsatkichi
MBR/LMP	Mehnat bo'sqaruvi rejasi
EIÖMQ/ NCECC	Ekologiya va iqlim o'zgarishi bo'yiça milliy qo'mita
NTH/NCR	Nomuvofiqlik to'g'risidagi hisobot
NEIS/ NEXI	Nippon eksport va investitsiya sug'urtasi
AMISBOR/ OESMP	Atrof-muhit va ijtimoiy sohani bo'sqariş bo'yiça operatsion reja
IHHT/OECD	Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti
LZKŞ /PAPs	Loyihadan zarar ko'rgan shaxslar
FS/PS (XMK FS/IFC PS)	Faoliyat standartlari
KHR/RAP	Kochirish bo'yiça Harakatlar rejasi
JEZ/SEA	Jinsiy ekspluatatsiya va zoravonlik
DEE/SEE	Davlat ekologik ekspertizasi

MTJER/SEP	Manfaatdor tomonlarni jalb etish rejasi
JT/SH	Jinsiy tajovuz
MMK/SPV	Mahsus maqsadli korxona
TAA	Tashkent Airport Alliance

1.0 Kiriş

Ushbu hujjat "Yangi Toshkent xalqaro aeroporti" loyihasi ("Loyiha") uchun Atrof-muhitga va ijtimoiy sohalarga ta'sirni baholash (AMITB/ESIA) yakunlari bo'yicha ishlab chiqilgan Atrof-muhit va ijtimoiy sohalarni bo'sqariş asoslarini taqdim etadi.

Ushbu asoslar AMITB/ESIA (2-jild) natijalari asosida tayyorlangan bo'lib, Loyihaning quriliş, ishga tuşiriş va ekspluatatsiya bosqichlariga oid atrof-muhit va ijtimoiy sohalardagi (A&I) xatarlar, ta'sirlar, imkoniyatlar va muvofiqlikni bo'sqariş tuzilmalarini yaratish uchun ishlab chiqilgan. Asoslar Loyihaning butun hayotiy sikli davomida uning Atrof-muhit va ijtimoiy sohalarni bo'sqariş tizimlarini (AMIBT/ESMS) taşkil etadigan tizimli tuzilmalar va bo'sqaruv dasturlarini belgilab berişga móljallangan.

Izoh: Matnda keyingi órinlarda "AMIBT/ESMS" atamasi IXQ/EPC Pudratçisi va Operatorning AMIBT/ESMSlariga birdek taalluqlidir.

AMITB/ESIA da (2-jild) aniqlangan yumşatiş va bo'sqaruv çoralarini amalga oşiriş maqsadida, Loyiha Homiysi Loyihaning quriliş, ishga tuşiriş va ekspluatatsiya bosqichlarini qamrab oluvçi yagona Loyiha AMIBT/ESMS (Atrof-muhit va Ijtimoiy Bo'sqaruv Tizimi)ni ishlab çiqadi va joriy etadi. AMITB tarkibiga Loyihaning atrof-muhit va ijtimoiy (A&I) siyosatlarini, bo'sqaruv tuzilmasi, taşkiliy mas'uliyatlar, bo'sqaruv tartib-taomillari, monitoring va hisobot beriş talablari hamda tegişli bo'sqaruv jarayonlarini belgilovçi Loyiha AMITB Qo'llanmasi kiradi. AMIBT/ESMS talablarini, amaldagi milliy talablarni, kredit beruvçi talablarini hamda uşbu Atrof-muhit va Ijtimoiy Bo'sqaruv Asosnomasi (AIBA)da belgilangan bo'sqaruv dasturlarini o'z içiga oladi. AMITBning bir qismi sifatida bosqichga xos bo'sqaruv rejalari va tartib-taomillari ishlab çiqiladi va joriy etiladi, jumladan quriliş va ishga tuşiriş bosqichlari uchun Quriliş Atrof-muhit va Ijtimoiy Bo'sqaruv Rejasi (QAIBR) hamda ekspluatatsiya bosqichi uchun Ekspluatatsiya Atrof-muhit va Ijtimoiy Bo'sqaruv Rejasi (AMISBOR/OESMP), şuningdek, tegişli hollarda har qanday yordamçi bo'sqaruv rejalari va tartib-taomillari.

QAMIBR/CESMP quriliş ishlari boşlanışidan oldin ishlab çiqiladi va AMITB hamda uşbu AIBAda belgilangan majburiyatlar, yumşatiş çoralari va bo'sqaruv dasturlarini muayyan hududga xos amalga oşiriş çoralariga aylantiradi. AMITB Loyihaning butun hayotiy davri davomida amalda bo'lib qoladi, AMISBOR/OESMP va tegişli ekspluatatsiya tartib-taomillari esa keyinçalik ekspluatatsiya xavflari va ta'sirlarini bartaraf etiş uchun ishlab çiqiladi.

2.0 Loyihani ekologik va ijtimoiy jihatdan bo'sqarişga doir talablar

Quyidagi amaldagi talablar Loyihada rasmiy yoki tizimli AMIBT/ ESMS yoxud tegiqli siyosatlar, bo'sqaruv dasturlari va/yoki bo'sqa AMIM/ E&S bo'sqaruv jarayonlarini joriy etiş zarurati bilan bo'g'liqdir.

Uşbu talablar loyihani amalga oşirişning barça bosqichlarida, ya'ni rejalaştiriş va dastlabki ruxsatnomalar olinganidan keyin (quriliş, işga tuşiriş, foydalaniş, foydalanişdan çiqariş va yopiş bosqichlarida) qollanadi.

2.1 Milliy daraja

O'zbekiston Respublikasida bioxilma-xillik, atrof-muhitni muhofaza qiliş va tabiiy resurslardan foydalaniş bilan bo'g'liq faoliyatni tartibga soluvchi vakolatli organ — Milliy tabiatni muhofaza qiliş va ekologik nazorat qo'mitasi (u milliy ekologik ruxsatnomalar beruvchi idora sifatida avvalgi Ekologiya, atrof-muhitni muhofaza qiliş va iqlim o'zgarişi vazirligi o'rnini egallagan) hisoblanadi.

O'zbekistonda atrof-muhitni muhofaza qiliş sohasidagi asosiy qonun — bu 1992-yilda qabul qilingan va 2025-yilda o'zgartirişlar kiritilgan "Tabiatni muhofaza qiliş to'g'risida"gi qonundir. Uşbu qonun atrof-muhitni saqlaş va tabiiy resurslardan oqilona foydalanişning huquqiy, iqtisodiy va taşkiliy asoslarini belgilab beradi. Qonunning 24-moddasida davlat ekologik ekspertizasi (DEE/SEE) qaror qabul qiliş jarayonidan oldin amalga oşiriladigan, atrof-muhitni muhofaza qilişning majburiy çorasi ekani ko'rsatilgan. Bundan taşqari, qonun har qanday loyihani davlat ekologik ekspertizasining ijobiy xulosasisiz amalga oşirişni taqiqlaydi.

2.2 Kreditorlar talablari

Loyiha o'z içki ekologik va ijtimoiy sarmoyaviy siyosati/standartlariga ega bo'lgan yoki "Ekvator tamoyillari" kabi ixtiyoriy bitimlar iştirakçisi bo'lişi mumkin bo'lgan moliyaviy institutlardan loyihani moliyalaştiriş uçu mablağ jalb qilmoqda. Ma'lumki, XMKdan taşqari, moliyalaştiriş masalalari bo'yiça muhokamalarda YTTB/EBRD, AQŞ XMTK/US DFC, YXHB/JBIC va KEIB/KEXIM kabi bo'sqa kreditorlar ham iştirak etmoqda.

Ekologik va ijtimoiy masalalarni bo'sqarişning uşbu tizimi ilgor xalqaro tajriba hamda loyiha moliyaçilarining standartlari asosida işlab çiqilgan. Xususan, u quyidagilarga mos keladi:

- XMK/ IFCning Faoliyat standartlari (FS);
- YTTBning Ekologik va ijtimoiy talablari (EIT/ ESR); va
- IHTT/OECD ning rasmiy qollab-quvvatlanadigan eksport kreditlari bo'yiça umumiy yondaşuvlari.

Umuman olganda, uşbu standartlar loyihaning barça kreditorlari, jumladan, XMK/IFC, YTTB/EBRD, AQŞ XMTK/US DFC, YXHB/JBIC va KEIB/KEXIMning ekologik hamda ijtimoiy bo'sqaruvga oid talablarini qamrab oladi. Mazkur tizim loyihani amalga oşiriş davomida uşbu talablarning samarali bajarilişini ta'minlaş uçu zarur tartib-qoidalar, mas'uliyatlar va monitoring mexanizmlarini belgilaydi. Şuni ta'kidlaş joizki, 2025-yil 25-noyabrdagi Prezident Farmoni ham loyihaning milliy va xalqaro standartlarga muvofiq bo'lişini talab etadi.

2.2.1 XMK/IFCning Faoliyat Standartlari (2012)

XMK/IFCning Faoliyat samaradorligi standartlari XMK/IFCning Barqarorlik asoslari tizimining asosiy tarkibiy qismi hisoblanib, buyurtmaçilarga (ya'ni moliyalashtirilayotgan loyihani amalga oshirish va yuritish uchun mas'ul borgan tomonga) yonaltirilgan. Ushbu standartlar xavf va ta'sirlarni qanday aniqlash bo'yicha ko'rsatmalar beradi. XMK/IFCning Faoliyat samaradorligi standartlari biznesni barqaror yuritish usuli sifatida loyihaning butun davri mobaynida xavf va ta'sirlarning oldini olish, ularni yumshatish hamda bo'sqarişga yordam berish uchun mo'ljallangan bo'lib, manfaatdor tomonlarni jalb qilishni va buyurtmaçining loyiha darajasidagi faoliyatga oid ma'lumotlarni oshkor etish majburiyatlarini o'z ichiga oladi.

XMK/IFC FS1 ga muvofiq, loyihadan quyidagilar talab etiladi: "loyihaning mohiyati va ko'lamiga mos keladigan AMIBT/ ESMSni yaratish hamda uni yuritish. AMIBT/ ESMS quyidagi elementlarni o'z ichiga oladi: (i) siyosat; (ii) xavf va ta'sirlarni aniqlash; (iii) bo'sqaruv dasturlari; (iv) tashkiliy salohiyat va vakolat; (v) favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish va choratadbirlar ko'rish; (vi) manfaatdor tomonlarni jalb qilish; hamda (vii) monitoring va tahlil qilish".

2.2.2 YTTB/EBRDning Ekologik va ijtimoiy talablari (2024)

Ushbu asosiy hujjat YTTB/EBRDning Ekologik va ijtimoiy talablarida (EIT/ ESR) bayon etilgan atrof-muhitni va ijtimoiy sohani bo'sqarişga doir talablarni o'z ichiga oladi. Atrof-muhit va ijtimoiy siyosatning yangilangan EIT/ESR 1-bandiga muvofiq, buyurtmaçi quyidagilarni amalga oshirish imkonini beruvchi ishonçli AMIBT/ ESMSni ishlab chiqishi va uni yuritishi lozim:

- loyihaning atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi xavf-xatarlarini hamda ta'sirini aniqlash va baholash;
- loyiha faoliyatining ishçilar, ta'sir ko'rsatilgan jamoalar va atrof-muhitga nisbatan ekologik va ijtimoiy xavf-xatarlari hamda ta'sirini bartaraf etish uchun oqibatlarni yumshatish iyerarxiyasi yondashuvini qabul qilish;
- inson huquqlari bilan bog'liq xavf-xatarlar va ta'sirlarni baholash hamda bo'sqariş jarayoniga integratsiya qilish;
- tegishli EIT/ ESRLarga muvofiq tarzda, jumladan, monitoring va hisobot berish qoidalarini hisobga olgan holda, loyihaning atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi xavf-xatarlari hamda ta'sirlariga mutanosib borgan AMIBT/ ESMSni joriy etish;
- buyurtmaçining atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi faoliyatini doimiy takomillastirib borishni talab qilish.

2.2.3 IHTT/OECDning Rasmiy qo'llab-quvvatlanadigan eksport kreditlari bo'yicha umumiy yondashuvlari (2024)

IHTT/ OECD Umumiy yondashuvlariga rioya qilish uchun AMIM/E&S bo'sqaruv dasturii xalqaro miqyosda tan olingan eksport kreditlari talablariga muvofiq ekologik va ijtimoiy ekspertiza hamda xavflarni bo'sqariş tartib-qoidalarini belgilaydi. U ekologik va ijtimoiy xavflarning qanday baholaniş, yumshatiliş va monitoring qilinişini aniqlab beradi hamda hisobot tizimlarining moliyalashtiruvçilar oldida shaffof va hisobdor bo'lishini ta'minlaydi. Shuningdek, u JBIC va KEXIM kabi eksport-kredit agentliklari tomonidan moliyalashtirish puxta ekologik va ijtimoiy bo'sqaruv amaliyotlariga rioya etish shartiga bog'liqligini ta'minlash maqsadida loyiha faoliyatida ekologik va ijtimoiy standartlarning qo'llanilişini bayon qiladi.

XMK/IFC Faoliyat standartlariga mos kelish bilan birga, IHTT/OECDning AMITB/ESIA Dasturi loyihani amalga oshirish davomida salbiy ijtimoiy va ekologik ta'sirlarning (muhimlik darajasi bo'yicha) oldini olish, ularni kamaytirish, yumshatish yoki bartaraf etish uchun ko'riladigan yumshatish va bo'sqaruv choralar majmuasidan iboratdir. U bir neçta siyosat, tartib-qoida, amaliyot hamda bo'sqaruv rejalari va harakatlarini o'z ichiga olishi mumkin. Unda kutilayotgan natijalar, imkon

qadar, belgilangan vaqt davomida kuzatib borilishi mumkin bo'lgan samaradorlik ko'rsatkichlari, maqsadlar yoki qabul qilingan mezonlari kabi o'lchanadigan hodisalar sifatida tavsiflanadi hamda amalga oshirish uchun zarur bo'lgan byudjet va mas'uliyatlar kabi resurslar ko'rsatiladi.

Agar xaridor/loyiha homiysi loyihaning amaldagi qonunlar va qoidalarga muvofiqligini hamda loyihaga nisbatan qollanadigan xalqaro standartlarga javob berishini ta'minlash uchun zarur chora-tadbirlarni belgilasa, bo'sqaruv dasturi ta'sir ko'rsatilgan jamoatchilikka o'skor qilinishi hamda doimiy ravishda hisoboti yuritilib, yangilab borilishi lozim bo'lgan Harakatlar rejasini o'z ichiga oladi.

3.0 Atrof-muhitni va ijtimoiy sohani bo'sqariş tizimi (AMIBT)

Loyiha AMIBT/ESMSi (Atrof-muhit va ijtimoiy sohani bo'sqariş tizimi) loyihaning butun hayotiy sikli davomida atrof-muhit va ijtimoiy (AMIM/E&S) xatarlar, ta'sirlar, imkoniyatlar va ularga oid muvofiqlikni samarali amalga oshirish hamda bo'sqariş uchun tizimli tuzilma va yondashuvni taqdim etadi. AMIBT/ESMS tizimi AMITB/ESIA (Atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirni baholash), AMIÇTR/ESAP (Atrof-muhit va ijtimoiy chora-tadbirlar rejasini), amaldagi milliy qonunchilik, qarz beruvchilar talablari va loyihaga xos bo'sqaruv rejalarida keltirilgan majburiyatlarni bajarish uchun umumiy asosni belgilaydi. Shuningdek, u manfaatdor tomonlarni samarali jalb qilish, Loyihaning Shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmini (ŞKÇM/GRM) ishlatish hamda Loyihaning AMIM/E&S talablari izchil bajarilishini ta'minlash uchun pudratçilar va subpudratçilarni bo'sqariş va nazorat qilish uchun zamin yaratadi.

AMIM/E&I masalalarini samarali bo'sqariş mustahkam AMIBT/ESMSning bir qismi sifatida quyidagi asosiy tarkibiy qismlarni o'z ichiga oladi:

- Ekologik va ijtimoiy masalalarga (jumladan, mehnat, kadrlar, taşqi manfaatdor tomonlar va ta'sir ko'rsatilgan jamoalarga) oid loyihaning maxsus siyosatlarini.
- Loyihaga asoslangan AMIM/E&S maqsadlari, vazifalari va dasturi.
- Amaldagi AMIM/E&S qonunchilik talablari va bo'sqa muvofiqlik majburiyatlari (masalan, qarz beruvchilar talab qiladiganlar).
- Qurilish, ishga tuşirish va foydalaniş bosqichlarini rejalashtirish uchun imkon qadar ertaroq aniqlanadigan AMIM/E&S jihatlari va ehtimoliy ta'sirlar, jumladan, AMIM/E&S masalalarini kadrlar talablari, texnologik jarayonlar rejalarini, dasturlar, ish topşiriqlari, zarur ruxsatnomalar va obyekt joylashuv rejasiga kiritish.
- Atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi ta'sirlar hamda xatarlarni baholash va bo'sqariş uchun zarur tajriba, malaka va tayyorgarlikka ega bo'lgan, shuningdek, uşbu hujjatda keltirilgan texnik talablarni o'z ichiga olgan loyiha yoki faoliyatga oid maxsus reja va tartiblarni tayyorlash kabi maxsus AMIM/E&S bo'sqaruvi vazifalarini bajaradigan AMIM/E&S mutaxassislarini.
- Asosiy e'tiborni qaytarib bo'lmaydigan va/yoki jiddiy ta'sirlarning oldini olishga qaratgan holda, inson farovonligi va atrof-muhit uchun xatarlarni umumiy kamaytirishga erişiş maqsadida bo'sqaruv dasturlari/strategiyalariga ustuvorlik beriş.
- Ta'sir sababini uning manbasida yoq qiladigan strategiyalarga (imkon qadar) ustunlik beriş, masalan, ekologik nazorat choralariga ehtiyoj qoldirmaydigan kamroq xavfli materiallar yoki jarayonlarni tanlash.
- Ta'sirning oldini olish imkoni bo'lmaganda, istalmagan oqibatlar ehtimolini va/yoki ko'lamini kamaytirish uchun nazorat choralarini kiritiş, masalan, chiqarilayotgan ifloslantiruvchi moddalar darajasini pasaytirish uchun ifloslanishni nazorat qilish choralarini qo'llash.

- Favqulodda vaziyatlar va baxtsiz hodisalarga javob berish uchun ishchilarni tayyorlash, yaqin atrofdagi jamoalarni va tegishli manfaatdor tomonlarni xabardor qilish va ular bilan hamkorlik qilish, jumladan, bunday hodisalarni samarali va xavfsiz bartaraf etish hamda ish joyi va jamoat muhitini tiklash uchun texnik va moliyaviy resurslar bilan ta'minlash.
- Obyekt faoliyatining doimiy monitoringi va samarali hisobdorlikni birgalikda qo'llash orqali ekologik va ijtimoiy samaradorlikni oshirish (ya'ni, doimiy takomillaştırish uchun).

ESMSni dastlabki joriy etish talablarni belgilash va ko'rib chiqish, loyiha jamoasi ichida mas'uliyatni aniqlash, byudjetlarni belgilash, samaradorlik uchun maqsadli ko'rsatkiqlar diapazonini o'rnatish hamda ma'lumotlarni yig'ishning tegishli usullari va nazoratini yolg'a qo'yishga qaratiladi.

Ma'lumotlar hajmi ortib borgan sayin samaradorlik diapazonlari muntazam ravishda takomillaştırilib boriladi, bu esa o'z navbatida strategiyani yanada aniqroq ishlab chiqish va bo'sha loyihalar bilan qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi. Shu bois, AMIBT/ESMS hujjatlarini doimiy takomillaştırish jarayonida yangilanib boradigan "jonli hujjatlar" sifatida ko'rib chiqiladi. AMIBT/ESMSni amalga oshirish jarayonining taxminiy sxemasi quyidagi 3-1-rasmda keltirilgan.

3.1-rasm. AMIBT/ESMSni joriy etish jarayoni

3.1 AMIBT/ESMS qamrov doirasi

Loyiha qurilish va foydalanish bosqichlari uchun AMIBT/EIBT ishlab chiqadi hamda joriy etadi. Tizim qamroviga quyidagilar kiritilishi lozim:

- AMIBT/EIBT qamrovi chegaralarini belgilash uchun loyihaning jismoniy elementlari (ya'ni loyihaning jismoniy izi va tegishli yordamchi obyektlar);
- Loyiha bilan bogliq amalga oshirilayotgan faoliyat turlari (va loyihaning osha bosqichiga tegishli bo'lgan, masalan, qurilish, ishga tuşirish-sozlash, foydalanish, yopiş va zarur bolsa, yopişdan keyingi davr);
- Amaldagi milliy qonunchilik, kreditor talablari va kredit shartlariga (shu jumladan AMİÇTR/ESAP talablariga) rioya etish;
- AMIBT/ESMSdan aniqlangan qurilish, ishga tuşirish-sozlash va foydalanish davridagi ta'sirlardan song talab etiladigan oqibatlarini yumşatish hamda boşqariş böyiça batafsil çora-tadbirlar;
- Tegishli boşqaruv bölinmalarining roli va mas'uliyati;
- Asosiy ta'minot zanjirlari bilan bogliq asosiy xatarlar va boşqaruv talablari (ularni oqilona boşqariş mumkin bo'lgan);
- Monitoring va hisobot yuritish talablari, jumladan, inspeksiya, audit, korib chiqish va oldini olish çoralari.

3.2 Loyihani AMIM/ E&S jihatdan boşqariş tuzilmalari

Yangi Toshkent xalqaro aeroportini "Toshkent Aeroportlari Alyansi" (TAA) nomli Maxsus Maqsadli Kompaniya (MMK/SPV) ishlab chiqadi, ekspluatatsiya qiladi va boşqaradi. Qurilish bosqichida Loyiha MMK/SPV va Davlat sherigining nazorati ostida quruqlik va havo hududi böyiça alohida EPK pudratçilari tomonidan amalga oshiriladi. Loyihaning ekologik va ijtimoiy majburiyatlariga rioya etilishini ta'minlash böyiça umumiy mas'uliyat MMK zimmasida böladı, Injinerıng, xarid va qurilish (IXQ/EPC) bo'yiça pudratçisi esa Qurilishning atrof-muhit va ijtimoiy boşqaruvi rejasini (AMIBR/CESMP) hamda özlarińing Pudratçi AMIBT/ESMS va unga tegişli boşqaruv rejalarini amalga oşiriş uchun javobgar böladilar.

Foydalanish davrida aeroportning umumiy boşqaruvi, strategik menejmenti va me'yoriy talablarga muvofiqligi uchun MMK/SPV mas'ul böladı. Aeroportning barça operatsion, ekologik, ijtimoiy va xavfsizlik jabhalarini töliq nazorat qilgan holda, MMK/SPV ayrim nomutaxassislik xizmatlari va maxsus texnik operatsiyalarnı Infratuzilmani boşqariş (IB/FM) kompaniyasi va Aeroportning operatsion hamkori (AOH/AOP) kabi malakali taşkilotlarga autsorsingga beradi. Uşbu taşkilotlar MMK/SPVning boşqaruv tizimlari, siyosati va nazorat mexanizmlariga böysungan holda, şartnomaviy keleşuvlar doirasida kundalik operatsion faoliyatni qöllab-quvvatlaydi.

Uşbu tuzilma doirasida MMK/SPV aeroportning rivojlanishi va faoliyati amaldagi milliy qonunchilikka, xalqaro aviatsiya standartlariga hamda loyiha kreditorlarining ekologik va ijtimoiy talablariga mos keleşini ta'minlash uchun Atrof-muhit va ijtimoiy boşqaruv tizimini (AMIBT/ESMS) yaratadi va yuritadi. AMIBT/ESMSda Loyiha doirasidagi barça, jumladan IXQ/EPC pudratçilari, subpudratçilar, IB/FM kompaniyasi, AOH/AOP va boşqa uchinçi tomon operatorlari tomonidan amalga oşiriladigan faoliyatning ekologik va ijtimoiy samaradorligi uchun taşkiliy majburiyatlar, boşqaruv tartib-qoidalari, monitoring mexanizmlari va hisobot

berish jarayonlari belgilanadi. Shuningdek, AMIBT/ESMS butun Loyiha davomida pudratчилarni bo'sqariş, manfaatdor tomonlarni jalb qiliş, mehnatni bo'sqariş va şikoyatlarni koriş çiqiş mexanizmlari uçuñ asos yaratadi.

MMK/SPV AMIBT/ESMSni amalga oşiriş uçuñ yetarli xodimlar bilan ta'minlangan taşkiliy tuzilmani yuritadi. Aeroportning barça faoliyatida ekologik va ijtimoiy muvofiqlikni nazorat qiliş uçuñ MMK/SPV tarkibida AMIM/E&S böyiça menejer tayinlanadi. AMIM/E&S menejeri atrof-muhitga va ijtimoiy sohalarga ta'sirni bo'sqarişni muvofiqlaştiriş, ta'sirni yumşatiş çoralarining bajarilişini nazorat qiliş, Loyihaning Şikoyatlarni koriş çiqiş mexanizmini (**ŞKÇM/GRM**) bo'sqariş, ekologik va ijtimoiy monitoring dasturlarini nazorat qiliş, yuqori rahbariyat, kreditorlar va tegişli nazorat organlariga muntazam hisobot berilişini ta'minlaş, şuningdek, pudratçining ekologik va ijtimoiy samaradorligini, manfaatdor tomonlarni jalb qiliş faoliyatini hamda mehnat va jamiyat bilan boğliq majburiyatlarning bajarilişini nazorat qiliş uçuñ mas'ul böladi.

Şu bilan birga, aeroportda Xavfsizlik böyiça boş direktor boşçiligidagi Salomatlik, xavfsizlik va atrof-muhit (SXAM/HSE) departamenti faoliyat yuritadi va unga SXAM/HSE hamda sifat böyiça menejerlar va mutaxassislar yordam beradi. SXAM/HSE departamenti mehnatni muhofaza qiliş va xavfsizlik tartib-qoidalarini işlab çiqiş va joriy etiş, xatarlarni baholaş, xavfsizlik qoidalariga rioya etilişini ta'minlaş, hodisalar haqida xabar beriş tizimlarini bo'sqariş va aeroport faoliyatida mustahkam xavfsizlik madaniyatini targib qiliş uçuñ mas'ul böladi. SXAM/HSE departamenti ekologik, ijtimoiy, mehnatni muhofaza qiliş va xavfsizlik masalalari AMIBT/ESMSGa integratsiya qilinişini hamda MMK/SPV, IB/FM kompaniyasi, AOH/AOP va aeroportda faoliyat yurituvçi barça pudratçilar, jumladan, mehnat va iş şaroitlari, xavfsizlikni bo'sqariş, manfaatdor tomonlarni jalb qiliş, aholi salomatligi va xavfsizligi hamda pudratчилarni bo'sqariş bilan boğliq masalalarda izçil qollanilişini ta'minlaş uçuñ AMIM/E&S menejeri bilan yaqindan hamkorlik qiladi.

Quriliş davomida har bir Injiniring, xarid va quriliş (IXQ/EPC) bo'yiça pudratçisi öz şartnomalarining kölami va xatarlariga mos ravişda ekologiya, ijtimoiy masalalar, mehnat, soğliqni saqlaş va xavfsizlik hamda jamoatchilik bilan aloqalar böyiça malakali xodimlarni ta'minlaydi. IXQ/EPC pudratçilari Qurilişning atrof-muhit va ijtimoiy boşqaruv rejasi (QAMIBR/CESMP) va unga tegişli boşqaruv rejalarini amalga oşiriş, muvofiqlikni nazorat qiliş, subpudratчилarni bo'sqariş, işçilarning şikoyatlarini koriş çiqiş mexanizmlarini işlatiş hamda zarur hollarda MMK/SPV va Davlat şerigiga ekologik va ijtimoiy samaradorlik töğrisida hisobot beriş uçuñ mas'ul böladilar.

AMIBT/ESMSni amalga oşiriş böyiça umumiy javobgarlik MMK/SPV zimmasida qoladi. U barça uçuñ tomon operatorlari va pudratçilarining loyihaning ekologik va ijtimoiy siyosatiga, boşqaruv tartib-qoidalariga va samaradorlik standartlariga rioya etilişini, şuningdek, quriliş va foydalaniş bosqichlarida tegişli nazorat, monitoring va hisobot beriş tartiblari yuritilişini ta'minlaydi.

3.3 Quriliş bosqichi uçuñ AMIBT/ESMSni işlab çiqiş

Ekologik va ijtimoiy talablarga rioya etiliş hamda ularni bo'sqariş böyiça umumiy mas'ul tomon sifatida TAA loyihaga xos Ekologik va ijtimoiy siyosatni işlab çiqadi va amalga oşiradi. Biroq, qurilişning asosiy bosqichi uçuñ AMIBT/ESMSni injiniring, xarid va quriliş (IXQ/EPC) böyiça pudratçilar (ham quruqlikdagi, ham aerodrom hududidagi işlar uçuñ tayinlangan) işlab çiqadi va joriy qiladi. Bu IXQ/EPC şartnomalarida belgilab qöyiladi.

Quriliş davomida quruqlikdagi işlar böyiça IXQ/EPC pudratçisi bevosita MMK/SPVga hisobot beradi, aerodrom hududidagi işlar böyiça IXQ/EPC pudratçisi esa Davlat şerigi bilan şartnoma tuzadi va şartnomaga muvofiq unga hisobot taqdim etadi. Uşbu şartnomaviy

kelişuvlardan qat'i nazar, moliyalashtirish to'g'risidagi bitimlarga binoan Loyihaning ekologik va ijtimoiy talablarga muvofiqligi uchun umumiy javobgarlik MMK/SPV zimmasida qoladi. Shunga ko'ra, Davlat shorigidan loyihani bosqarishning tegishli tartiblari orqali aerodrom hududidagi ishlar bo'yicha IXQ/EPC pudratchisining Loyihadagi ekologik va ijtimoiy talablarni, jumladan, QAMIBR/CESMP hamda pudratchilarni bosqarish bo'yicha tegishli rejalarni bajarishini ta'minlash talab etiladi.

MMK/SPV aerodrom hududidagi ishlar bo'yicha IXQ/EPC pudratchisining ekologik va ijtimoiy faoliyati samaradorligini Davlat shorigi bilan keshilgan muvofiqlashtirish va hisobot berish tartiblari orqali nazorat qilib boradi. Bu tartiblarga ekologik va ijtimoiy monitoring hisobotlarini ko'rib chiqish, muvofiqlashtiruvchi yig'ilishlarda ishtirok etish, davriy inspeksiyalar va auditlar otkazish, QAMIBR/CESMP va AMICTR/ESAP majburiyatlariga rioya etilishini nazorat qilish hamda tuzatish choralarini kuzatib borish kiradi. Quruqlikdagi va aerodrom hududidagi ishlar bo'yicha IXQ/EPC pudratchilaridan olingan ekologik va ijtimoiy faoliyat samaradorligi to'g'risidagi ma'lumotlar MMK/SPV tomonidan loyiha darajasida bosqarish va kreditorlarga hisobot berish uchun umumlashtiriladi.

Qurilish bosqichi uchun AMIBT/ESMS Xalqaro Moliya Korporatsiyasining 1-sonli Faoliyat standarti va unga qoshimcha Yoriqnoma hamda Yevropa tiklanish va taraqqiyot bankining 1-sonli Ekologik va ijtimoiy sohadagi talablarga (EIT/ ESR) talablariga muvofiq boladi.

IXQ/EPC pudratchisining AMIBT/ESMS loyihaning qurilish bosqichi doirasiga kiruvchi barça potentsial ekologik va ijtimoiy xavflar, ta'sirlar, imkoniyatlar va ularga aloqador talablarga rioya etilishini (shu jumladan, subpudratchilar bilan bogliq potentsial ta'sirlar va ta'sir ko'rsatish mumkin bolgan ta'minot zanjirlaridagi asosiy ekologik va ijtimoiy xavflarni) qamrab olishini ta'minlaydi. Bunga ob'ektni ishga tusirish ishlari va qurilishdan keyingi tadbirlar, masalan, maydonni demobilizatsiya qilish, qurilish davomida foydalanilgan yerlarni qayta tiklash va hokazolar kiradi.

3.3.1 Qurilishdagi ozaro aloqalarni bosqarish

Loyiha AMIBT/ESMSining ikkala qurilish paketi bo'yicha izchil amalga oshirilishini ta'minlash maqsadida Maxsus maqsadli korxona (MMK/SPV), Davlat shorigi va ikkala IXQ/EPC pudratchisi ortasida ozaro hamkorlik va muvofiqlashtirish bo'yicha rasmiy keshuvlar yolga qoyiladi. Ushbu keshuvlar muntazam muvofiqlashtiruvchi yig'ilishlarni, integratsiyalashtgan ekologik va ijtimoiy hisobotlarni, zarur hollarda qoshma inspeksiyalar va auditlarni, shuningdek, umumiy yoki tutashtish hududlarida olib boriladigan faoliyatni muvofiqlashtirilgan holda bosqarishni oz ichiga oladi.

Ozaro hamkorlik keshuvlari, xususan, yaqin muvofiqlashtirishni talab etadigan quyidagi sohalarni qamrab oladi:

- Xavfsizlikni bosqarish va kishishni nazorat qilish;
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga javob choralarini ko'rish;
- Mehnatni muhofaza qilish va xavfsizlik, jumladan, bir vaqtda bajariladigan ishlar (BVBI/SIMOPS);
- Atrof-muhit monitoringi va talablarga rioya etish;
- Hodisalar to'g'risida xabardor qilish, ularni tekshirish va tuzatish choralarini ko'rish;
- Umumiy foydalanishdagi kishish yollarida transport harakati va logistikani bosqarish;
- Manfaatdor tomonlar bilan ozaro hamkorlik qilish va Loyihaning shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmini (SHKCM /GRM) ishlatish;

- Aholi salomatligi va xavfsizligi; hamda
- Umumiy kommunal xizmatlar va umumiy infratuzilmani bo'sqariş.

MMK/SPV uşbu o'zaro hamkorlik kelishuvlarining bajarilişini o'zining AMIBT/ESMS va QAMIBR /CESMP tizimlari orqali nazorat qiladi, Davlat şerigi esa aerodrom hududidagi IXQ/EPC pudratçisi loyihaning tegişli ekologik va ijtimoiy talablarini bajarilişini ta'minlaydi. Ikkala IXQ/EPC pudratçisidan olingan ekologik va ijtimoiy faoliyat samaradorligi to'ğrisidagi ma'lumotlar loyihani bo'sqariş, kreditorlarga hisobot taqdim etiş va faoliyatni doimiy takomillaştiriş maqsadida MMK/SPV tomonidan umumlaştiriladi.

3.4 Foydalaniş bosqichi uşun AMIBT/ESMSni işlab çiqiş

Aeroportning ekspluatatsiya bosqichi uşun AMIBT/ESMS aeroport egasi va operatori sifatida MMK/SPV (ya'ni, TAA) tomonidan işlab çiqiladi va joriy etiladi. AMIBT/ESMS aeroport faoliyati bilan boğliq ekologik va ijtimoiy xavf-xatarlar hamda ta'sirlarni aniqlaş, bo'sqariş, monitoring qiliş va ular bo'yiça hisobot beriş uşun umumiy asos bōlib xizmat qiladi.

Ekspluatatsiya bosqichi uşun mōljallangan AMIBT/ESMS XMKning 1-sonli Faoliyat standarti va uning qōllanmalari, şuningdek, YTTBning 1-sonli EIT/ESR talablariga muvofiq işlab çiqiladi. Uşbu standartlarga kōra, AMIBT/ESMS Loyihaning butun ekspluatatsiya davri mobaynida ekologik va ijtimoiy xavf-xatarlar hamda ta'sirlar muntazam ravişda aniqlaniş va bo'sqarilişini ta'minlaş uşun siyosat, tartib-qoidalar, taşkiliy majburiyatlar va monitoring mexanizmlarini belgilab beradi.

AMIBT/ESMS aeroport faoliyati bilan boğliq barça ekologik va ijtimoiy jihatlarni, jumladan, aeroport obyektlari, yordamçi infratuzilma, ekspluatatsion faoliyat va tegişli xizmatlar bilan boğliq bōlişi mumkin bōlgan ta'sirlarni kompleks qamrab olişni ta'minlaydigan tarzda loyihalaştiriladi. Şuningdek, uşbu tizim MMK/SPV nazorati yoki ta'siri ostida bōlgan hollarda, aeroport hududida faoliyat yurituvçi subpudratçilar, xizmat kōrsatuvçilar va ta'minotçilar tomonidan amalga oşiriladigan faoliyatlarga ham tatbiq etiladi.

AMIBT/ESMS doimiy takomillaştirişni qōllab-quvvatlaş maqsadida AMIM/E&S xavf-xatarlarini baholaş, oqibatlarini yumşatiş çoralarini amalga oşiriş, faoliyat samaradorligini monitoring qiliş, hodisalar to'ğrisida xabar beriş va davriy tahlil qiliş tartib-qoidalarini o'z içiga oladi. Tizim, şuningdek, aeroportning barça ekspluatatsion faoliyatlarida ekologik va ijtimoiy samaradorlik ustidan samarali nazoratni ta'minlaş uşun MMK/SPV va uning ekspluatatsion hamkorlari o'rtasida AMIBT/ESMS ni joriy etiş bo'yiça aniq vazifalar va majburiyatlarni belgilab beradi.

4.0 AMIM/E&S Siyosati

TAA loyihaga oid ekologik va ijtimoiy masalalar/muvofiqlik va ularni boʻsqarişga doir siyosat, majburiyatlar hamda tegiřli maqsadlarni belgilovchi aniq bayonotlarni iřlab chiřiři kerak bōladi. specific.

4.1 TAAning AMIM/E&S siyosati

AMITB/ ESIA'da belgilangan asosiy natijalar va talablarga mos keliři uęun TAA'ning Ekologik va ijtimoiy siyosatiga quyidagi majburiyatlarni kiritiř tavsiya etiladi:

- Ekologik va ijtimoiy masalalarga oid tegiřli huquqiy, řartnomaviy, moliyaviy talablar va majburiyatlarga rioya qiliř. Jumladan, amaldagi xalqaro řartnomalar va bayonnomalar, milliy qonunęilik, ruxsatnomalar řartlari va kreditorlarning talablariga amal qiliř.
- Ilęor xalqaro amaliyotlarga mos keladigan, Xalqaro moliya korporatsiyasining Faoliyat standartlariga (minimal darajada) va AMIBT/ ESMS uęun kreditorlarning bořqa amaldagi talablariga muvofiq keladigan, xavf-xatarlarga asoslangan Atrof-muhit va ijtimoiy bořqaruv tizimini (AMIBT/ ESMS) joriy etiř.
- Tabiiy resurslar iste'molini bořqariř va kamaytiriř řora-tadbirlarini amalga ořiriř, řu bilan birga, baholař hujjatlari, ruxsatnomalar va kreditorlar řartlariga muvofiq ifloslaniřning oldini oliř bōyięa belgilangan bořqaruv řoralarini qōllař.
- Ekologik va ijtimoiy masalalar bōyięa xodimlar va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qiliř hamda loyiha xodimlari va uęinęi tomon manfaatdor řaxslar uęun řikoyatlarni kōrib chiřiřning mustahkam mexanizmini joriy etiř.
- Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi hamda inson huquqlariga oid bořqa xalqaro hujjatlar, xususan, ayollar va bolalar huquqlariga oid hujjatlarga muvofiq inson huquqlarini himoya qiliř, hurmat qiliř, ta'minlař va ularga rioya etiř.
- Xodimlarni bořqariř bōyięa XMK FS2'da kōrsatilgan XMT/ ILO Konvensiyalariga rioya qilgan holda xodimlarni teng imkoniyatlar va kamsitmaslik asosida iřga yollař.
- Xodimlarning ōz faoliyati va vazifalariga taalluqli ekologik va ijtimoiy masalalar bōyięa ma'lumotlar, treninglar va yetakęilikka oid kōrsatmalarni oliřini ta'minlař.
- Gender asosidagi zōravonlik va ta'qib (GAZT/ GBVH), Jinsiy ekspluatatsiya va tajovuzlar (JET/ SEA), Jinsiy řilqimlik (Jř/ SH) ning har qanday řakliga yōl qōymaslik va unga toęat qilmaslik.
- GAZT/JET/Jř (GBVH/SEA/SH) holatlarini aniqlař, tekřiriř va bartaraf etiř jarayonlarini yōlga qōyiř, řu bilan birga, bunday holatlar haęida xabar beriřni raębatlantiriř, jabrlanganlarga yordam kōrsatiř hamda ularning qadr-qimmati, hurmati va maxfiyligini ta'minlař.
- Asosiy ta'minot zanjirlari va xizmat kōrsatuvchi provayderlarning ekologik va ijtimoiy faoliyati samaradorligini raębatlantiriř va ta'minlař uęun kōrsatkięlar belgilař.
- Ekologik va ijtimoiy bořqaruv hamda uning samaradorligini monitoring, audit qiliř va bu bōyięa hisobot beriř uęun tizimli qayta aloęa mexanizmlarini joriy etiř.
- AMIBT/ ESMS doirasida uzluksiz takomillařtiriřga eriřiř maqsadida har yili ekologik va ijtimoiy siyosat tōęrisidagi bayonotni qayta kōrib chiřiř hamda faoliyat samaradorligi va bořqaruv bōyięa maqsadlarni belgilař.

Siyosat TAA'ning oliy rahbariyati tomonidan imzolanadi, obyektidagi kōrinarli joyga osib qōyiladi hamda loyihaning uęinęi tomonlari va asosiy ta'minotęilariga taręatiladi.

Ushbu siyosat TAA nazorati yoki ta'siri doirasida loyihaning barça faoliyat turlariga hamda loyihaga jalb etilgan barça pudratçilar, subpudratçilar, xizmat körsatuvçi provayderlar va ta'minotçilarga nisbatan qöllaniladi.

4.2 Şartnoma tuzgan tomonlar

IXQ/ EPC Pudratçisi (quriliş davrida) va AOH/ AOP (ekspluatatsiya davrida) TAA'ning loyihaga oid umumiy Ekologik va ijtimoiy siyosatiga mos keladigan özining ekologik va ijtimoiy siyosatini işlab çiqişi mumkin.

IXQ/ EPC Pudratçisi yoki AOH/ AOP tomonidan Ekologik va ijtimoiy siyosat işlab çiqilmagan taqdirda, tegişli quriliş AMIBT/ ESMSlari TAA'ning umumiy Ekologik va ijtimoiy siyosatiga asoslanadi.

5.0 Huquqiy majburiyatlar va muvofiqlik talablarini aniqlash

5.1 Huquqiy talablarni aniqlash

AMIBT/ ESMSni ishlab chiqish davomida amaldagi ekologik va ijtimoiy-huquqiy talablar aniqlanib, hujjatlashtiriladi. Ular jumlasiga quyidagilar kiradi:

- O'zbekiston Respublikasining qonunlari va normativ-huquqiy hujjatlari; va
- O'zbekiston tomonidan imzolangan va/yoki ratifikatsiya qilingan amaldagi xalqaro shartnomalar va konvensiyalar.

5.2 AMITB/ ESIA talablarini aniqlash

AMITB/ ESIAning 2-jildida loyihaning tegishli qurilish, ishga tuşirish va ekspluatatsiya bosqichlariga kiritiladigan, loyiha va/yoki obyektga xos bo'lgan ta'sirni yumshatish, bo'sqariş hamda monitoring qiliş çora-tadbirlari ishlab chiqilgan.

Milliy AMTB/ EIA (1-bosqich) Ekologiya va iqlim o'zgarishi masalalari bo'yicha milliy qo'mita (EIOMQ/ NCESS) tomonidan va AMITB/ ESIA loyiha kreditorlari tomonidan ma'qullangaç, uşbu kōrsatilgan çora-tadbirlar ma'qullaş şartlariga aylanadi.

5.3 Vakolatli organning talablarini aniqlash

EIOMQ tomonidan Loyihaning atrof-muhitga ta'sirini baholaş bo'yicha berilgan "ijobiy xulosalar" qurilish, ishga tuşirish (1-bosqich ijobiy xulosalaridan kelib chiqib) va foydalaniş (3-bosqichda) bilan boqliq belgilangan barça şartlarning tegishli tarzda boşqarilişini ta'minlaş maqsadida qayta kōrib chiqiladi. Xulosalariga rioya etmaslik qonunçilik va ruxsat beruvçi hujjatlar talablarining buzilişiga olib keliş mumkin. Xulosalar AMIBT/ ESIBT doirasida saqlanadi.

5.4 Loyiha kreditorlari tomonidan qōyiladigan talablarni aniqlash

Ekologik va ijtimoiy ekspertiza jarayonidan sōng kreditorlar loyiha uçun AMITB/ ESIA hujjatiga muvofiq yoki uni tōldiruvçi AMIM/ E&S talablarini belgilaydigan "Çora-tadbirlar rejasi"ni tuzadi. Bu Atrof-muhit va ijtimoiy çora-tadbirlar rejasi AMIÇTR/ESAP bōladi. AMIÇTR/ESAP talablari loyiha krediti şartnomasining majburiy qismi hisoblanadi. Muvofiqlikni boşqariş uçun barça tegishli şartlar kiritilganiga işonç hosil qiliş maqsadida, AMIBT/ESMS ishlab chiqilayotganda loyihaning AMIÇTR/ESAP hujjati qayta kōrib chiqiladi. Şuni ta'kidlaş joizki, kreditorlar talablariga rioya etmaslik moliyaviy mablağlarning ajratilişiga va boşqa omillarga ta'sir qiliş mumkin.

6.0 Xatarlar, ta'sirlar va imkoniyatlarni aniqlash

Loyihaning AMIBT/ESMSini ishlab chiqishning asosiy bosqichlaridan biri bu loyihaning muayyan bosqichida amalga oshirilayotgan tegishli faoliyat bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan ekologik yoki ijtimoiy ta'sirlarga aloqador, loyihaga xos jihatlar/xatarlar reyestrini yaratishdan iborat bo'ladi.

AMIM/ E&S jihatlar hamda ular bilan bog'liq xatarlar aniqlanib, hujjatlashtirilgach (xususan, talab etiladigan qurilish usullari bayonnomalari yoki operatsion faoliyatga muvofiq), kutilayotgan ta'sir jiddiyligi darajasi, ehtimolligi hamda qonunchilik yoki kreditorning har qanday talablariga mutanosib bo'lgan tegishli nazorat chorolari ishlab chiqiladi. Xatarlar va ta'sirlarni aniqlash, asosan, AMITB/ESIS da belgilangan bandlarga mos kelişi kutiladi, biroq muayyan ish usullariga oid qo'shimcha bandlarni ham öz içiga olishi mumkin.

Jihatlar/xatarlar va ular bilan bog'liq AMIM/ E&S ta'sirlarni aniqlashda quyidagilar hisobga olinadi:

- Loyiha faoliyati bilan bog'liq xatarlar, ta'sirlar va imkoniyatlar;
- Özgarişlar, jumladan rejalashtirilgan yoki yangi işlanmalar va/yoki yangi/ösgartirilgan faoliyat turlari;
- Nostandart şaroitlar va oldindan köra biliş mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar;
- Loyiha muddatlari va mavsumiylik bilan bog'liq bo'lishi mumkin bo'lgan ta'sirlar;
- Manfaatdor tomonlarning idroki;
- Muvofiqlik böyiça majburiyatlar; va
- Obyektdagi xatarlardan taşqari, ta'minot zanjiriga xos bo'lgan xatarlar.

Jihatlar/xatarlar va ta'sirlarni aniqlash jarayoni hujjatlashtiriladi, taklif etilgan tegishli nazorat chorolari bilan bog'lanadi hamda loyiha yoki AMIM/E&S şaroitlari ösgargan hollarda va ösgarişiga qarab yangilab boriladi.

7.0 Atrof-muhit va ijtimoiy bo'sqaruv rejaları va tartiblari

Loyiha uchun xos bo'lgan ekologik va ijtimoiy jihatlar hamda ular bilan bog'liq xatarlar aniqlanib, hujjatlashtirilgan, kutilayotgan oqibatlar jiddiyligi, ehtimolligi darajasi va qonunchilik yoki kreditorning har qanday talablariga mutanosib ravishda tegishli nazorat choralarini ishlab chiqiladi. Xatarlar va ta'sirlarni aniqlash asosan AMTB/AMITB (EIA/ESIA) da ko'rsatilgan bandlarga muvofiq bo'lishi kutilsa-da, yuqorida ta'kidlanganidek, IXQ/ EPC pudratçisi/operatorining o'ziga xos ish uslublariga qarab farqlanishi mumkin. earlier.

7.1 AMIM/ E&Sni bo'sqariş rejaları (QAMIBR/ CESMP va Atrof-muhit va ijtimoiy sohani bo'sqariş böyiça operatsion reja (AMISBOR/OESMP)

Ekologik va ijtimoiy bo'sqaruv böyiça asosiy rejalar — quriliş va ekspluatatsiya bosqichlariga oid Atrof-muhit va ijtimoiy bo'sqaruv rejaları (CESMP va OESMP) hisoblanadi.

QAMIBR/CESMP va AMISBOR/ OESMP ekologik va ijtimoiy xatarlar, ta'sirlar, imkoniyatlar hamda muvofiqlik qanday bo'sqarilishi va monitoring qilinishini batafsil tavsiflovchi alohida hujjatlardan iborat bo'ladi. Bular IXQ/ EPC pudratçisi va operator tomonidan tayyorlanadigan yuqori darajadagi bo'sqaruv rejasi hujjatlaridir.

Quyida QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP) ning namunaviy tarkibi keltirilgan. Hujjatni aynan shu tartibda tuzish majburiy emas; biroq, sarlavhalar va kichik sarlavhalar tegishli QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP) hujjatlarida kamida aks ettirilishi kutiladi.

- Kiriş
- Atrof-muhitga oid ruxsatnomalarni olish jarayoni haqida ma'lumot
- QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP)ning maqsadlari
- QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP)ning qamrovi
- Çeklovlar
- QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP)ning tuzilmasi
- Loyiha tavsifi
- Loyihaning asoslanişi va tarixi
- Loyihaning joylashuvi
- Yerdan foydalaniş
- Ta'sirga moyil obyektlar
- Loyiha tarkibiy qismlarining umumiy tavsifi
- Tegishli obyektlarning umumiy tavsifi
- Quriliş/ekspluatatsiya ishlari va işçi kuçiga bo'lgan talablarning umumiy tavsifi
- Quriliş/ekspluatatsiya inşootlarining umumiy tavsifi
- Loyiha jadvali (QAMIBR/CESMP uchun)
- Normativ-huquqiy baza
- Normativ-huquqiy baza va muvofiqlik majburiyatlarining umumiy tavsifi
- o Mintaqaviy va xalqaro şartnomalar hamda konvensiyalar (O'zbekiston imzolagan)
- o O'zbekiston qonunchiligi

- o Kreditorlar talablari
- o Muayyan mavzularga oid amaldagi ekologik standartlar (masalan, havo sifati, shovqin, suv va h.k. bo'yicha)
 - Atrof-muhit va ijtimoiy bo'sqaruv
 - Atrof-muhit va ijtimoiy bo'sqaruv tizimining (AMIBT/ ESMS) qisqacha tavsifi
 - Atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi siyosatlarga havola
- o Amaldagi TAA atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi siyosati
- o Bo'sqa IXQ/ EPC atrof-muhit va ijtimoiy sohadagi siyosati (agar mavjud bo'lsa)
 - Yordamchi/toldiruvchi rejalar va tartib-qoidalar to'g'risidagi bayonot
 - Tashkiliy tuzilma
- o EIOMQ / NCECC
- o Kreditorlar
- o TAA
- o IXQ/ EPC pudratchisi (QAMIBR/ CESMP uchun)
- o Subpudratchilar
 - Mehnat muhofazasi, xavfsizlik va atrof-muhitni muhofaza qilish (MMXAMMQ/ HSE) bo'yicha vazifa va majburiyatlar
 - Atrof-muhit va ijtimoiy masalalardan xabardorlik va o'qitish
- o Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar bo'yicha kirish yoriqnomasi
- o Yoriqnoma suhbatlari (Toolbox Talk) tarzida o'tkaziladigan atrof-muhit va ijtimoiy masalalar bo'yicha treninglar
 - o QAMIBR/AMISBOR (CESMP/OESMP) bo'yicha trening
 - Malaka talablari va hisob-yozuvlari
 - Ichi va tashqi kommunikatsiyalar
 - Inspeksiya va auditlar
 - o Kundalik va haftalik inspeksiya
 - o Ichi auditlar
 - o Yillik ichi auditlar
 - o Tashqi auditlar
 - Nomuvofiqlik, tuzatishlar va to'g'rilovchi harakatlar
 - o Nomuvofiqlik, tekshirish va javob choralar
 - o Hodisaning ta'rifi, u haqda xabar berish, tekshirish va javob choralar
 - o Tuzatishlar va to'g'rilovchi harakatlar
 - Hujjat yozuvlarini nazorat qilish
 - Ta'sirni yumshatish, bo'sqarish va monitoring qilish
 - Havo sifati
 - Shovqin va tebranish

- Tuproq, geologiya, yerosti va yerusti suvlari
- Bioxilma-xillik
- Arxeologik va madaniy meros
- Landshaft va vizual jozibadorlik
- Ijtimoiy-iqtisodiy masalalar
- Qattiq chiqindilar va oqova suvlarni boshqariş
- Aholini kochirish chorolari (yoki bunga havola)
- Aholi salomatligi, xavfsizligi va muhofazasi
- Mehnat va mehnat sharoitlari
- Inson huquqlariga ta'siri
- Iqlim bilan bogliq masalalar
- Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va javob chorolari
- Ilovalar

7.2 Yordamchi va tartib-qoidalar

Loyihaning kutilayotgan ta'sirlariga muvofiq (AMITB/ESIA, 2-jildga asosan), quyidagi jadvalda kamida QAMIBR/CESMP va/yoki AMISBOR/ OESMP bilan boglanishi zarur bo'lgan reja va tartiblarning (lekin ular bilan cheklanmagan) ro'yxati keltirilgan. Shuningdek, bu ro'yxat har bir rejaga kiritilishi lozim bo'lgan ba'zi asosiy talablarni ham o'z ichiga oladi.

7.1-jadval. Qo'shimcha rejalar va tartiblar

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
Kochirish bo'yicha harakatlar rejasi (KHR/ RAP)	Qurilish, ishga tuşirish va foydalanish	Eslatma: Loyiha uchun AMITB/ ESIA bosqichiga parallel ravishda tayyorlanmoqda. KHR/ RAPda loyihaning amalga oshirilishi tufayli iqtisodiy va jismoniy kochirilgan shaxslar uchun maqsadlar bayon etiladi, Loyihadan zarar korgan shaxslar (LZKŞ/ PAP), davlat idoralari va boshqalar bilan maslahatlashuvlar orqali joriy holat aniqlanadi hamda tirikchilik manbalarini tiklash va tovon puli tolashga doir yondashuv belgilanadi.
Manfaatdor tomonlarni jalb etish rejasi (MTJER/ SEP)	Qurilish, ishga tuşirish va foydalanish	Eslatma: Loyiha uchun AMITB/ ESIA bosqichiga parallel ravishda tayyorlanmoqda. Loyihaning manfaatdor tomonlarini aniqlash, ular bilan o'zaro hamkorlik qilish bo'yicha aloqa protokollarini belgilash. Manfaatdor tomonlar bilan davriy yoki muayyan hodisalarga (masalan, favqulodda vaziyatlar va maxsus shikoyatlar) asoslangan aloqalarni o'rnatish.
Shikoyatlarni korib chiqish mexanizmi	Qurilish, ishga tuşirish va foydalanish	Eslatma: Loyiha uchun AMITB/ ESIA bosqichiga parallel ravishda tayyorlanayotgan MTJER/SEPga kiritilmoqda. Tasqi tomonlar va obyektning barça xodimlari o'z ish faoliyatining har qanday jihati, jumladan, gender asosidagi zo'ra vonlik (GAZ) va jinsiy ekspluatatsiya bilan bogliq masalalar yuzasidan muammolar, xavotirlar va takomillastirish imkoniyatlarini kotarişlari uchun tartibni belgilash.

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		Mexanizm barça uchun, jumladan, aholining zaif qatlamlari uchun ham ochiq va qulay bo'ladi. U kamsitishlarga yul qo'ymaydi hamda xavotirlar yoki shikoyatlarni, jumladan, anonim tarzda bildiriş uchun shaffof jarayonni ta'minlaydi. Mazkur mexanizmde shikoyatlarni korib chiqish bo'yiça içki xodimlarning roli va mas'uliyati, şuningdek, kelib tuşgan shikoyatlarga javob beriş tartibi, jumladan, javob qaytarish muddatlari, ozaro hamkorlik mexanizmlari va hujjatlar yuritish qoidalari aniq belgilanadi.
Mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi rejasi	Quriliş, işga tuşiriş va ekspluatatsiya qiliş	Quriliş, işga tuşiriş va ekspluatatsiya qiliş bosqichlarida işçilarning salomatligi va xavfsizligini ta'minlaş uchun zarur bolgan nazorat choralarini aniqlaş. Uşbu reja minimal darajada quyidagilarni oz içiga oladi: Işçilar uchun yuzaga kelişi mumkin bolgan xavf-xatarlar sabablarini aniqlaş va amalda imkon qadar kamaytiriş vositalari. Xavfli şaroitlar yoki moddalarni ozgartiriş, almaştiriş yoxud bartaraf etişni oz içiga olgan profilaktik va himoya choralarini koriş. Xavf-xatarlarni kamaytiriş uchun tegişli uskunalar bilan ta'minlaş hamda ulardan foydalanişni talab qiliş va nazorat qiliş. Işçilarni oqitiş hamda ularni soğliqni saqlaş va xavfsizlik qoidalariğa rioya qilişga va himoya vositalaridan foydalanişga undaydigan tegişli rağbatlantiriş choralarini koriş. Iş joyidagi baxciz hodisalar, kasb kasalliklari va boşqa hodisalarni hujjatlaştiriş hamda ular bo'yiça hisobot yuritish. Favqulodda vaziyatlarning oldini oliş, ularga tayyor turish va javob choralarini koriş.
Mehnat va mehnat şaroitlari/Mehnatni boşqariş rejasi (MBR/LMP), jumladan, Kadrlar bolimi (HR) tartib-qoidalari va Xodimlar axloq kodeksi	Quriliş, işga tuşiriş va ekspluatatsiya qiliş	Amaldagi mehnat toğrisidagi qonunçilik, ilğor xalqaro tajriba va kreditorlar talablariga muvofiq, Loyihaning quriliş hamda foydalanişga topsiş bosqichlarida mehnat munosabatlari va şaroitlarini boşqarişga doir talablar, tartiblar va standartlarni belgilaydi. MBR/LMP işçi kuçining hajmi va xususiyatiga mos keladigan kadrlar bilan işlaş tartib-qoidalari, jumladan, işga yollaş va mehnat şartlari, xodimlarning farovonligi, ularning shikoyatlari hamda shikoyatlarni korib chiqişning shaffof, qulay, maxfiy va javob choralarisiz mexanizmini oz içiga oladi. Şuningdek, MBR/LMPda Loyiha xodimlari uchun kutilayotgan xulq-atvor me'yorlari va axloq standartlarini belgilovçi Xodimlar axloq kodeksi ham boladi.
Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va ularga javob beriş rejasi	Quriliş, işga tuşiriş va foydalaniş	Quriliş, işga tuşiriş va foydalaniş bosqichlariga oid turli ehtimoliy favqulodda vaziyatlar uchun koriladigan choralarini belgilaş. Rejalarda javob beriş mexanizmlari, vazifalar va majburiyatlar, kadrlar tayyorlaşga doir talablar, içki aloqa, uskunalar hamda taşçi manfaatdor tomonlar bilan ozaro hamkorlik masalalari bayon etiladi.

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		Obyektdagi uskunalar qo'yiladigan talablar yuzaga kelishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar xavfidan kelib chiqib belgilanadi, bu xodimlarni bunday uskunalar bilan ishlashga o'rgatish qoidalarini ham o'z ichiga oladi. Ushbu reja tasodifiy oqish va to'kiliş holatlarida javob choralarini ko'rishni ham qamrab oladi.
Chiqindilarni bosqariş rejasi	Quriliş, ishga tuşiriş va foydalanish	Chiqindilar va oqova suvlarni tozalash, chiqindilarni saqlash (ajratish, saqlash joylarining tavsiflari va joylashuvi), yigish usullari va tashish (licenziyaga ega pudratçilarni aniqlash va ularni jalb qilish tartibi), tozalash/utilizatsiya qilish (licenziyaga ega tozalash va utilizatsiya qilish joylarini aniqlash), shuningdek, chiqindilar va oqova suvlar bilan bog'liq hisob yuritish va hisobot berishga doir obyektga xos talablarni aniqlash. Tuproq va yerosti suvlarining ifloslanishi holatlarini cheklashga oid chora-tadbirlarni o'z ichiga oladi.
Xavfli materiallar bilan ishlash va ularni saqlash tartibi	Quriliş, ishga tuşiriş va ekspluatatsiya qilish	Atrof-muhitga hamda mehnat muhofazasi va xavfsizlikka oid xatarlarni kamaytirish uchun materiallarni saqlash joylarini, saqlash talablarini va ular bilan ishlash tartibini aniqlash. Materiallar bilan ishlashga oid maxsus uslubiy bayonnomalarni, shuningdek, bunday faoliyat bilan shug'ullanuvchi xodimlarni o'qitish talablari batafsil bayon etiladi. Rejada atrof-muhitga oid xatarlarni minimallashtirish uchun xavfli materiallarni saqlash joylari, saqlash talablari (atrof-muhit muhofazasi hamda mehnat muhofazasi va xavfsizligini ta'minlash uchun himoya devorlari va bino/omborxonalarining texnik tavsiflari, alohida saqlash talablari va h.k.) va ular bilan ishlash tartibi belgilanadi. Rejada, shuningdek, moddiy javobgarlik zanjiri bo'yicha hisob yuritish, Xavfsizlik bo'yicha ma'lumotlar varaqasiga (XBMV/ MSDS) oid talablar hamda vazifa va majburiyatlar ko'rsatib o'tiladi. Kimyoviy moddalarni bosqariş, xarid qilish yoki obyektga yetkazib berishni nazorat qilish bilan shug'ullanadigan xodimlar rejada ko'rsatilib, ushbu reja qoidalarini bo'yicha o'qitiladi (barça oquv mashg'ulotlari o'qitish rejasi bilan bog'lanishi kerak). Yoqilg'ini yirikroq sisternalarga yoki kimyoviy moddalarni hududdagi omborlarga tuşirişga oid yoqilgi va kimyoviy moddalarni tuşiriş joylarini, tegishli tayyorgarlik talablarini hamda ifloslanishni yumshatish/to'kilishga qarshi chora ko'rish uskunalarini aniqlash. Bu band ifloslanishning oldini olish rejasiga bog'lanadi yoki uning tarkibiga kiritiladi.
Suv resurslarini bosqariş va uni amalga oşiriş rejasi	Quriliş	Ushbu hujjatda quriliş davomida mavjud suv resurslarini bosqariş va tejas uchun amalga oşiriladigan maxsus yumshatish choralarini batafsil bayon etiladi. Reja quyidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi, lekin ular bilan cheklanmaydi: Quriliş maydonini quritish bo'yicha aniq reja tayyorlanadi, bunda salbiy ta'sirlar yumshatilib, atrof-muhitga kam ta'sir ko'rsatish ta'minlanadi. Barça potentsial oqova suv manbalarini, ularning ehtimoliy tarkibini, tozalash usullarini va oqizish nuqtalarini aniqlash.

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		Qurilish shaharчалarida suvni tejaş böyiça amalga oşiriladigan taşabbuslarni belgilaş. Ta'sir körsatilgan foydalanuvçılar va atrof-muhit uçun suv boşqaruvini saqlab qoliş maqsadida, perimetr kanallari uçun qayta körib çiqilgan suğoriş va drenaj tizimlari quriliş boşlanişidan oldin işlab çiqiliş va joriy etilişini ta'minlaş uçun Loyihaning tegişli idoralar bilan muvofiqlaştiriş işlarini hujjatlaştiriş.
Yer işlarini boşqariş rejasi yoki Tuproq va ortiqça qazilma gruntni boşqariş rejasi	Quriliş	Quriliş vaqtida yer işlarini rejalaştiriş va boşqariş, jumladan, tuproqni qaziş, işlov beriş, taşiş, saqlaş, qayta işlatiş hamda ortiqça va tökma materiallarni utilizaciya qiliş tartib-qoidalarini belgilaydi. Reja materiallar muvozanatini optimallaştiriş, maydondan taşqariga çiqariladigan tuproq hajmini va kar'yerlardan tuproq oliş zaruratini kamaytiriş, eroziya, çang va oqova suvlarni nazorat qiliş, vaqtinçalik tuproq uyumlari va inşootlarining barqarorligini ta'minlaş hamda ular bilan boğliq ekologik, soğliqni saqlaş, xavfsizlik va yöl harakati xatarlarini boşqarişga qaratilgan.
Atrof-muhit va ijtimoiy soha monitoringi rejasi	Quriliş, işga tuşiriş va foydalaniş	Milliy ekologik va ijtimoiy standartlarga hamda kreditor talablariga muvofiqlikni namoyiş etiş uçun monitoring ötkaziş talab qilinadi. Monitoring rejasida AMITB/ESIANing barça parametrlari uçun (kamida AMITB/ESIANing 2-jildida körsatilganidek) monitoring talablari belgilaniş lozim. Şu sababli, reja quyidagilarni öz içiga olişi kerak: Qaysi parametrlar qaysi joylarda monitoring qilinişi va ölçanişi kerakligi. Işonçli natijalarni ta'minlaş uçun monitoring ölçovlari, tahlil va baholaş usullari. Muvofiqlik va samaradorlikni ölçaş mezonlari. Monitoring qaçon va qanday davriylikda ötkazilişi kerakligi. Monitoring va ölçov natijalari qanday tahlil qilinişi va baholanişi (mustaqil yoki içki).
Yöl harakati va transportni boşqariş rejasi	Quriliş, işga tuşiriş va foydalaniş	Mazkur rejada oğir yoki katta ölçamli yuklar va boşqa turdagi transport vositalariga qöyiladigan barça maxsus talablar, jumladan yetkazib beriş vaqtlari, aniq marşrutlar (mahalliy hamjamiyatlar uçun noqulayliklarni kamaytiriş maqsadida), taşqi transport idoralari (masalan, mahalliy hokimiyat organlari) bilan özaro hamkorlik mexanizmlari (Ijtimoiy hamkorlik rejasiga muvofiq) belgilab beriladi. Şuningdek, reja tirbandliklarni, yoqilği sarfini hamda jamoatchilik va obyekt xodimlari uçun xavflarni kamaytirişga qaratilgan çoralarni öz içiga oladi. Yuklarni yetkazib beriş Yöl harakatini boşqariş rejasiga muvofiq amalga oşiriladi. Bundan taşqari, uşbu rejada yöl belgilari, Loyiha haydovçilarining malakasini doimiy oşirib borish, tezlikni pasaytiruvçi tösiqlar va Loyiha foydalanadigan yöllardan foydalanuvçi aholi punktlari uçun boşqa himoya çoralari kabi xavfsizlikka oid ta'sirlarni yumşatişga alohida e'tibor qaratiladi.

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
Bioxilma-xillikni boʻsqariş va monitoring qiliş rejasi (şu jumladan, Biobaxilma-xillik obyektlarini tasodifiy topiş tartibi)	Quriliş, işga tuşiriş va foydalaniş	Loyihaning butun hayotiy sikli davomida bioxilma-xillikka ta'sirlarning oldini oliş, ularni minimallaştiriş, yumşatiş va monitoring qiliş uşun asos yaratiliş. Reja qurilişdan oldingi bioxilma-xillik tadqiqotlarini, yaşaş muhitini himoya qiliş va tiklaş çoralarini, ösimlik qoplamini tozalaş ustidan nazoratni, nozik flora va faunani himoya qilişni, invaziv turlarga qarşı kuraşişni, bioxilma-xillik monitoringini, adaptiv boşqaruv çoralarini hamda vazifa va majburiyatlarni öz içiga oladi. Şuningdek, Rejada quriliş yoki foydalaniş vaqtida avval aniqlanmagan nozik yaşaş muhitlari, muhofaza etiladigan turlar yoki biologik xilma-xillikning boşqa obyektlari topilgan taqdirda köriladigan çoralarni belgilovçi "Biologik xilma-xillik obyektlarini tasodifan topiş tartibi" ham örin oladi. Bunga işlarni töxtatiş tartib-qoidolari, xabardor qiliş talablari, mutaxassislar tomonidan baholaş, tegişi oqibatlarni yumşatiş çoralarini amalga oşiriş va natijalarni hujjatlaştiriş kiradi.
Şovqinni boşqariş rejasi	Foydalaniş bosqichi	Atrofdagi aholiga ta'sirni kamaytiriş uşun havo kemalari ekspluatatsiyasi natijasida yuzaga keladigan şovqinni boşqariş çoralarini belgilaydi. Reja şovqin monitoringi, hisobot beriş va manfaatdor tomonlar bilan işlaş talablarini aniqlaydi, şovqinni kamaytirişga qaratilgan ekspluatatsion çora-tadbirlarni (jumladan, zarur hollarda, uçiş-qöniş yölagidan imtiyozli foydalaniş, parvoz tartiblari va boşqa ekspluatatsion nazorat usullarini) belgilaydi, boşqaruv tuzilmalari va mas'uliyatlarni taqsimlaydi hamda şovqin me'yorlariga rioya etilişini körib çiçiş, aholi şikoyatlariga javob beriş va amaldagi me'yoriy talablar, kreditor majburiyatlari hamda loyihaning şovqinga oid maxsus maqsadlariga muvofiqlikni ta'minlaş uşun moslaşuvçan boşqaruvni joriy etiş mexanizmlarini taqdim etadi.
Uglerod çiqindilari va energiyani boşqariş rejasi	Foydalaniş bosqichi	Loyihaning butun ekspluatatsiya davri mobaynida issiqxona gazlari çiqindilari va iqlim özgarişi bilan boğliq ötiş davri xatarlarini hujjatlaştiriş va ularni boşqarişni ta'minlaş.
Yovvoyi tabiat bilan boğliq xavflarni boşqariş rejasi	Foydalaniş bosqichi	Havo kemalari parvozlariga xavf tuğdirişi mumkin bölgan yovvoyi tabiat bilan boğliq xavflarni boşqarişga qaratilgan reja. Reja quyidagilarni öz içiga oladi: • ICAO talablariga muvofiq, ekspluatatsiya jarayonida yovvoyi tabiat va havo kemalari özaro ta'siri xavflarini boşqariş tizimi. • Yovvoyi tabiatni monitoring qiliş, töqnaşuvlarni qayd etiş va xavf tendensiyalarini tahlil qiliş • Zarur hollarda, hayvonlarni jalb qiluvçi omillarni bartaraf etiş uşun aeroport hududida va uning atrofidagi yaşaş muhitini boşqariş • Zaruratga köra, aerodrom va unga tutaş hududlarda yovvoyi tabiatni çöçitiş hamda nazorat qiliş çora-tadbirlari

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		- Hisobot berish tartib-qoidolari, muayyan holatlarda qo'llaniladigan javob choralar va moslashuvchan bo'sqaruv choralar - ICAO ko'rsatmalariga muvofiq, aeroport xavfsizligini bo'sqarish tizimlari bilan muvofiqlashtirish. Reja, shuningdek, aeroport aviatsiya faoliyati ta'siriga potensial uchraydigan qush turlari populyatsiyalarini himoya qiluvchi, biologik asosga qurilgan o'lim ko'rsatkichlari (nobudgarçilik chegaralari)ni o'z ichiga oladi; aniqroq ko'rsatkichlar ekspluatatsiya faoliyati davomida to'qnashuv ma'lumotlari mavjud bo'lishi bilan belgilanadi.
Arxeologik topilmalarni tasodifan topish tartibi	Qurilish	Qurilish ish maydonida arxeologik topilma aniqlanishi ehtimoliga javob berish va uni aniqlash jarayonini belgilash. Bu jarayon ushbu hududdagi ishlarni toxtatishni, topilishi mumkin bo'lgan artefaktlarni ajratib qo'yishni va manfaatdor tomonlarni jalb etish rejasiga (MTJER/SEP) muvofiq tegishli hududiy hokimiyat organlari bilan ta'sqi aloqalarni o'z ichiga oladi.
Madaniy merosni bo'sqarish rejas	Qurilish	Ma'lum madaniy meros obyektlarini muhofaza qilish va qurilish faoliyati davomida yuzaga keliishi mumkin bo'lgan topilmalarni bo'sqarish tartib-qoidalarini belgilash. Reja oqibatlarini yumshatish choralarini, manfaatdor tomonlarning tegishli organlar bilan o'zaro hamkorligini o'z ichiga oladi hamda har qanday arxeologik yoki madaniy artefaktlar milliy qoidalar va xalqaro ilgor tajribaga muvofiq korib chiqilishini ta'minlash uchun tasodifiy topilmalar tartib-qoidalariga havola qiladi.
Obodonlashtirish va yoritishni bo'sqarish rejas	Qurilish, ishga tu'sirish va foydalanish	Loyihaning qurilish va foydalanish bosqichlarida landshaftga, ta'sqi korinishga va yoritishga bo'ladigan ta'sirlarning oldini olish, ularni minimallashtirish, bo'sqarish hamda nazorat qilish chora-tadbirlarini belgilaydi. Reja vaqtinchalik qurilish obyektlari va doimiy infratuzilmani joylashtirish hamda to'sish, obodonlashtirish va tiklash ishlarni amalga oshirish hamda qo'llab-quvvatlash, "qorong'i osmon" tamoyillari, yorug'likning yaqin atrofdagi aholi punktlariga, yol harakati qatnashçilariga, aviatsiya faoliyatiga va biologik xilma-xillikka tarqalishini, ko'zni qama'stirishini va xalaqit berishini minimallashtirish uchun qurilish hamda foydalanish jarayonidagi yoritishni bo'sqarish talablarini o'z ichiga oladi.
Gender asosidagi zo'ravonlik va tazyiqlarni bo'sqarish rejas	Qurilish, ishga tu'sirish va foydalanish	Loyiha ishçi kuçi va uning mahalliy aholi bilan o'zaro munosabatlari natijasida yuzaga keliishi mumkin bo'lgan gender asosidagi zo'ravonlik hamda tazyiqlar bilan bog'liq xatarlarning oldini olish va ularga chora ko'rish. Reja xabardorlikni oshirish bo'yicha treninglarni, ishçilar uchun axloq qoidalarini, maxfiy shikoyat mexanizmlarini hamda hodisalar haqida xabar berish va ularga javob qaytarish tartiblarini o'z ichiga oladi.
Ishçilarni turar joy bilan ta'minlash rejas	Qurilish	Ushbu rejada Loyiha ishçi kuçini turar joy bilan ta'minlash jarayoni va standartlari bayon etiladi. U bevosita Loyiha tomonidan bo'sqariladigan yoki Loyihaning doimiy xodimlarini va/yoki vaqtinchalik yoxud bo'sqa shartnoma asosidagi xodimlarni (loyihaga jalb qilingan) joylashtirish uchun ijaraga olingan/birgalikda foydalaniladigan turar

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		joylarni o'z ichiga oladi. Shuningdek, subpudratchi kompaniyalar/xodimlar foydalanadigan turar joylar (xodimlar loyiha uchun ajratilgan hollarda) ham qamrab olinadi.
Jamiyat ehtiyojlarini baholash rejasi	Qurilish, ishga tuşirish va ekspluatatsiya qiliş	Loyihadan zarar korişi mumkin bolgan mahalliy hamjamiyatlarning ehtiyojlari va ustuvorliklarini aniqlash hamda baholash uchun asos. Uşbu reja jamiyatni rivojlantirish boyicha taşabbuslarni asoslash hamda loyiha bilan bogliq dasturlarning mahalliy ehtiyojlarga mos kelishini ta'minlash uchun ijtimoiy-iqtisodiy ma'lumotlarni toplaş va manfaatdor tomonlarni jalb qiliş jarayonini yonalitiradi.
Xavfsizlikni boşqariş rejasi	Qurilish va ekspluatatsiya qiliş	Xavfsizlikni boşqariş rejasi oldindan taxmin qiliş mumkin bolgan xavfsizlikka oid xavf-xatarlarni (Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik koriş va ularga javob beriş rejasidagi xavf-xatarlar bilan bogliq) baholashga asoslanadi. Uşbu xavf-xatarlarni boşqariş yoki oldini olish uchun samarali yumşatiş choralarini amalga oşiriş maqsadida reja zarur boşqaruv qoidalari, kadrlar talablari, uskunalar, oquv maşg'ulotlari va belgilangan jarayonlar bilan moslaştiriladi. Xavfsizlik rejasi Birlaştgan Millatlar Taşkilotining Huquqni muhofaza qiliş organlari xodimlari uchun tamoyillariga muvofiq, huquqni muhofaza qiliş organlari tomonidan talab etiladigan axloq qoidalariga moslikni ta'minlaydi.
Jamoat salomatligi va xavfsizligini boşqariş rejasi	Qurilish, ishga tuşirish va ekspluatatsiya qiliş	Loyihaning qurilish va foydalaniş bosqichlarida atrofdagi aholining soğligi, xavfsizligi va osoyiştaligiga tahdid soladigan xavflarni aniqlash, ularning oldini olish, kamaytiriş va boşqariş. Uşbu rejada qurilish ishlarini, yöl harakati va transportni, xavfli materiallarni boşqariş, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik koriş va ularga javob beriş, jamoatchilikni xabardor qiliş va ular bilan aloqa ornatiş, hududga kirişni nazorat qiliş, aviatsiya bilan bogliq xavflar, xavfsizlik masalalari boyicha ozaro hamkorlik, yuqumli kasalliklarning oldini olish va manfaatdor tomonlarni jalb qiliş boyicha boşqa tegişli AMIBT/ESMS hujjatlari ham qamrab olinadi va zarur hollarda ularga havolalar keltiriladi.
Işga yollaş rejasi	Qurilish va foydalaniş	Uşbu rejada işçi kuçini yollaş boyicha çora-tadbirlar majmui keltirilgan. Rejada mahalliy xodimlarni (mavjud bolgan taqdirda) samarali işga yollaş tartibi, malakasiz, yarim malakali va malakali mahalliy işçilar bilan toldirilişi mumkin bolgan lavozimlar, yollaş tartib-qoidalarini baholashda ayollarga nisbatan kamsitişlarga yöl qoyilmasligini ta'minlaydigan mexanizmlar va har bir lavozim uchun taqdim etiladigan oquv maşg'ulotlari batafsil bayon etiladi. Shuningdek, rejada mehnat şaroitlari va işga yollaş şartlarining mehnat, ijtimoiy ta'minot hamda mehnatni muhofaza qiliş va xavfsizlik toğrisidagi milliy qonunchilikka muvofiqligi ko'rsatib otiladi.
Oquv maşg'ulotlari rejasi	Qurilish, ishga tuşirish va foydalaniş	AMIBT/ESMSni samarali joriy etişni qollab-quvvatlash uchun zarur bolgan kadrlar tayyorlash va salohiyatni

Reja / Tartib	Loyiha bosqichi	Maqsad va asosiy talab
		o'sirishga doir talablarni belgilovchi reja. Bu AMIBT/ESMS haqida umumiy xabardorlikni o'sirishga qaratilgan treninglarni, shuningdek, aeroport faoliyatiga oid maxsus operacion treninglarni, jumladan, atrof-muhitni muhofaza qilishni bosqariş, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik, mehnat muhofazasi va xavfsizligi hamda aviacyaga oid xavfsizlik tartib-qoidalarini o'z ichiga oladi.
Işçi kuçi oqimini bosqariş rejasi	Quriliş	Boş pudratçı (IXQ/EPC) loyiha hududidagi işçi kuçi oqimi bilan boğliq ta'sirlarni bosqariş, yumşatiş, monitoring qiliş va baholaş uçuñ amalga oşiriladigan aniq çora-tadbirlar majmuini ta'minlaş maqsadida İşçi kuçi oqimini bosqariş rejasini işlab çiqadi.
Mahalliy iştirokni ta'minlaş rejasi	Quriliş	Uşbu reja Loyihaning sifat va standart talablariga putur yetkazmagan holda (imkoniyat doirasida) tovarlar va xizmatlarni xarid qiliş böyiça majburiyatini aniq belgilab beradi. Şuningdek, u mahalliy iste'molçılar uçuñ narxlarning oşışiga olib kelmasdan, mahalliy tadbirkorlarga foyda keltiriş maqsadida tovar va xizmatlarni mahalliy bozordan qaysi darajada xarid qiliş mumkinligiga oid kutilmalarni belgilaydi. Bu reja Loyihaga tovar va xizmatlar körsatişdan manfaatdor bölğan mahalliy korxonalar bilan örtöqlaşıladı.
Ta'minot zanjirini bosqariş rejasi (Ekologik va ijtimoiy talablar)	Quriliş	Loyiha kompaniyasi tarkibiga quyidagilar kiruvchi Ta'minot zanjirini bosqariş rejasini işlab çiqadi: Loyiha kompaniyasining kadrlar siyosati va tartib-qoidalar hamda xodimlarning odob-axloq kodeksi talablari barça yetkazib beruvçılarga nisbatan qollaniliş; Asosiy yetkazib beruvçılarni jalb qilişdan oldin ötkaziladigan oldindan malaka baholaş va jarayon (potensial yetkazib beruvchi/sotuvçılarning mehnat masalalari va xatarlarini körib çiqişiñi o'z ichiga oladi); Yetkazib beruvçılarning talablarga muvofiqliğini va amalga oşirilgan çora-tadbirlarning yetariliginı baholaş uçuñ ötkaziladigan monitoring/auditlar va h.k.;
Foydalanişdan çiqariş rejasi	Foydalanişdan çiqariş	Foydalanişdan çiqariş rejasi obyektдан foydalanişni töxtatişdan 12 oy oldin işlab çiqiladi va u materiallardan qayta foydalaniş, çiqindilarni qayta işlaş hamda utilizaciya qiliş böyiça batafsil usullarni o'z ichiga oladi.

8.0 Monitoring

Loyihaning amaldagi milliy qoidalar/standartlarga va kreditorlarning tegishli talablariga rioya etayotganini baholash uchun qurilish, ishga tuşirish hamda foydalaniş bosqichlarida ekologik va ijtimoiy monitoring o'tkazish talab etiladi.

8.1 AMITB/ESIAning monitoring talablari

Qurilish, ishga tuşirish va ekspluatatsiya qiliş uchun ishlab chiqiladigan maxsus "Ekologik va ijtimoiy monitoring rejasi" AMITB/ESIAning 2-jildidagi muayyan parametrlarga bağışlangan boblarida tavsiya etilgan choralarini o'z ichiga oladi hamda quyidagilar bilan töl-diriladi:

- Qaysi parametrlar qaysi joylarda nazorat qiliniş va o'lçaniş kerakligi;
- Işonçli natijalarni ta'minlaş uchun monitoring o'lçovlari, tahlil va baholash usullari;
- Muvofiqlik va samaradorlikni baholash mezonlari;
- Monitoring qaçon va qanday davriylikda amalga oşiriliş kerakligi;
- Monitoring va o'lçov natijalari qanday tahlil qiliniş va baholaniş (mustaqil yoki içki).

Loyihaning AMIM/E&S monitoring dasturi ekologik va ijtimoiy samaradorlikni har tomonlama baholash imkonini beruvchi miqdoriy va sifat kórsatkiçlarini o'z ichiga oladi. AMITB/ESMS o'lçanadigan ekologik parametrlarni (masalan, havo sifati, şovqin, suv sifati va çiqindilar) monitoring qilişdan taşqari, manfaatdor tomonlarni jalb qiliş faoliyati, şikoyatlar tendensiyalari (jumladan, şikoyatlar soni, turi va hal etiliş), jamoatçilik va xodimlarning fikr-mulohazalari kabi ijtimoiy samaradorlik kórsatkiçlari monitoringini ham qamrab oladi. Uşbu kórsatkiçlar moslaşuvçan boşqaruvni qóllab-quvvatlaş va Loyihaning ekologik va ijtimoiy samaradorligini doimiy takomillaştirib boriş maqsadida muntazam ravişda kórib çiqiladi.

Monitoring rejimi natijalari quyidagilarni ta'minlaydi:

- Monitoring va o'lçov vaqti natijalarni tahlil qiliş hamda baholash zarurati bilan muvofiqlaştirilişini;
- Monitoring va o'lçov natijalarining işonçli, takrorlanuvçan va kuzatiluvçan bólişini;
- Tahlil va baholashning işonçli hamda takrorlanuvçan bólib, loyihaga tendensiyalar tóğrisida hisobot beriş imkonini yaratilişini.

8.2 Monitoring ma'lumotlari

Monitoring natijalari tegişli standartlar, ruxsatnoma talablari, belgilangan me'yorlar, kelib tuşgan şikoyatlar, audit xulosalari hamda Qurilişning atrof-muhit va ijtimoiy boşqaruv rejasi (QAMIBR/CESMP) va Atrof-muhit va ijtimoiy sohani boşqariş bóyiça operatsion reja (AMISBOR/OESMP) talablari bilan taqqoslanadi. Loyihaning Ekologik va ijtimoiy monitoring dasturi ekologik va ijtimoiy faoliyatni har tomonlama baholash uchun miqdoriy va sifat kórsatkiçlarini o'z ichiga oladi.

IXQ/EPC Pudratçisi yoki Operatorning Ekologik va ijtimoiy masalalar bóyiça boşqaruv guruhi monitoring çegaralaridan çetga çiqiş holatlari tasdiqlanganda yoxud miqdoriy yoki sifat monitoringi orqali salbiy tendensiyalar yoki nomuvofiqliklar aniqlanganda, quyidagilarni o'z ichiga olgan holda tegişli choralarini belgilab oliş kerak bóladi:

- Çegaradan çetga çiqiş holati aniqlanganda qóllaniladigan axborot almaşiş tartibi;
- Yaqinda o'tkazilgan texnik xizmat kórsatiş va tekşiruvlarni içki tartibda kórib çiqiş jarayoni;

- Natijalardagi ehtimoliy o'zaro bog'liq o'zgarishlar yoki tendensiyalarni aniqlash uchun avvalgi monitoring ma'lumotlarini ko'rib chiqish;
- Uskunalarini karantinga qo'yish yoki ish uslublarini o'zgartirish bo'yicha tavsiyalar;
- Muammo qayta yuzaga kelmasligini ta'minlash uchun monitoring davriyligini qayta ko'rib chiqish; va
- Takrorlanuvchi muammolarni va doimiy takomillaştırish imkoniyatlarini aniqlash uchun shikoyatlar tendensiyalari, hodisalarni tekshirish, manfaatdor tomonlarning fikr-mulohazalari, audit xulosalari va pudratchi faoliyatini tahlil qilish.

Olchovlarni takrorlash monitoringning muhim qismi hisoblanadi, chunki bu vaqt o'tishi bilan yuzaga keladigan o'zgarishlarni aniqlaydi va faoliyatning ehtimoliy ijobiy yoki salbiy ta'sirlari haqida ogohlantiradi. Salbiy ta'sirlar oqibatlarni yumshatish choralarini qayta ko'rib chiqishga va ta'sirning ehtimoliy manbasini aniqlashga turtki beradi. Agar hech qanday ta'sir aniqlanmasa, bu ta'sirning yoqligini, oqibatlarni yumshatish chorolari muvaffaqiyatli borganini yoki monitoringni uzoqroq vaqt davomida davom ettirish talab qilinishini ko'rsatishi mumkin.

Vaziyatdagi tendensiyalarni aniqlash va amalga oshirilgan oqibatlarni yumshatish choralarining samaradorligi to'g'risida xulosa chiqarish uchun monitoring ma'lumotlari dastlabki holat va avvalgi barcha monitoring natijalari bilan taqqoslanadi.

9.0 Taškiliy salohiyat

9.1 Vazifalar va majburiyatlar

AMIBT/ ESMSni samarali joriy etish uchun malakali xodimlar va yetarli resurslar talab qilinadi.

9.1.1 Taškent Airport Alliance (TAA) (Hisobdor Tomon)

Loyiha kompaniyasi/MMK/SPV sifatida TAA ekologik va ijtimoiy (AMIM/E&S) talablarga rioya etilishi uchun umumiy mas'uliyatni o'z zimmasiga oladi. Shu sababli, TAA AMIM/E&S bo'yicha xodimlarni tayinlaydi. Bu xodimlar qurilish ishlari boshlanishidan oldin tayinlanib, loyiha obyektida doimiy faoliyat yuritadi va faqat shu loyihaga jalb etiladi. AMIBR/ESMPlar talablarga muvofiq bajarilishini ta'minlash uchun TAA, ularni shartnoma majburiyatlariga kiritishdan tashqari, qurilish va foydalanish bosqichlarida kamida quyidagi amaliyotlarni joriy etadi:

- TAA taškiliy tuzilmasini yetarli darajada SXAM/HSE va AMIM/E&S xodimlari bilan ta'minlash;
- IXQ/EPC Pudratchisining (qurilish davrida) va AOH/IB (AOP/FM) Kompaniyasining (foydalanish davrida) AMIBR/ ESMP ijrosi bo'yicha oylik monitoring hisobotlarini ko'rib chiqish;
- AMIBR/ ESMPlar va Loyihaning ASK/ KPllari doirasidagi masalalarni o'z ichiga olgan oylik AMIM/ E&S monitoring yig'ilishlarini otkazish;
- Loyiha maydonida SXAM/ HSE va AMIM/E&S bo'yicha muntazam tekshiruvlar otkazish;
- Nomuvofiqliklar va yaxshilaniş zarur bo'lgan har qanday masala yuzasidan IXQ/EPC Pudratchisi (qurilish davrida) va AOH/IB (AOP/FM) Kompaniyasi (foydalanish davrida) bilan faol hamkorlik qilish; va
- Tekshiruv va auditlar davomida aniqlangan nomuvofiqliklarni bartaraf etish bo'yicha barcha tuzatish choralarini nazorat qilish.

9.1.2 IXQ/EPC pudratchisi (Mas'ul tomon)

TAA o'zining Loyiha kompaniyasi sifatidagi roli doirasida qurilish davomida ekologik va ijtimoiy masalalarni (AMIM/E&S) boşqariş hamda ularga rioya etish bo'yicha mas'uliyatni shartnoma asosida Boş pudratçinin (IXQ/EPC) zimmasiga yuklashi kutilmoqda. Shu bilan birga, Boş pudratçi (IXQ/EPC) AMIM/E&S boşqaruv tizimini joriy etish bo'yicha muayyan vazifa va majburiyatlarni Loyiha xodimlariga belgilab berişi kōzda tutilgan.

O'zining AMIM/E&S majburiyatlarini bajarish uchun Boş pudratçi (IXQ/EPC) qurilish davomida AMIM/E&S bilan boğliq masalalarni ko'rib chiqadigan va boşqaradigan maxsus guruh tayinlaydi. Uşbu guruh tarkibiga, birinchi navbatda, qurilish va ishga tuşirish-sozlash ishlari davomida AMIM/E&S ko'rsatkiçlarini (agar kadrlar bo'yicha alohida xodim tayinlanmagan bo'lsa, mehnat muhofazasi ham shu jumladan) kundalik boşqariş, monitoring qilish va ta'minlash uchun mas'ul bo'lgan AMIM/E&S bo'yicha menejer kiradi. Boşqa tegişli lavozimlar quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Aholi bilan ishlash bo'yicha mutaxassislar
- Mehnat muhofazasi bo'yicha menejer
- Ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha menejer
- Ijtimoiy masalalar bo'yicha menejer
- Soğliqni saqlash, xavfsizlik va atrof-muhit bo'yicha mutaxassislar

- Kadrlar bōyiça menejer
- Obyekt qōriqlař xodimlari

Tařkiliy tuzilma hamda vazifa va majburiyatlarga oid batafsil ma'lumotlar pudratçining Quriliřning atrof-muhit va ijtimoiy bořqaruv rejasi (QAMIBR/CESMP) kiritiladi. řuningdek, uřbu rejaga madaniy meros va bioxilma-xillik kabi sohalar bōyiça mutaxassislar vazifalari ham kiritiladi va ular tomonidan maxsus tadqiqotlar, monitoring yoki qisqaça kuzatuv hisobotlari uçun řartnoma asosida xizmatlar kōrsatiliři kutilmoqda.

9.1.3 AOH/IB (AOP/FM) Bořqaruv guruhi (Mas'ul tomon)

Loyihaning AMIBT/ESMSni samarali joriy etiř uçun AOH/AOP rahbariyati quyidagilarni amalga ořiriři kerak:

- Ekologik va ijtimoiy siyosatning hamda içki tartibda iřlab çiqilgan AMIBT/ESMSning joriy etiliřini tōliq qōllab-quvvatlař;
- Ekologik va ijtimoiy siyosatning subpudratçi/yetkazib beruvçi bilan tuziladigan řartnomalarga kiritiliřini yoki ularda havola qiliniřini ta'minlař;
- řaxsiy namuna va yetakçilik orqali ijobiy ekologik va ijtimoiy madaniyat hamda ilğor amaliyotlarni tarğib qiliř;
- Operatorning ekologik va ijtimoiy masalalarni bořqariř bōyiça byudjetlarini, resurslarini va řtatini kōrib çiqiř hamda tasdiqlař;
- AMIBT/ESMSni bořqariř uçun amalda resurslar (insoniy va moliyaviy) tōğri taqsimlaniřini ta'minlař;
- Obyektlarga muntazam raviřda tařrif buyurib, ekologik va ijtimoiy jihatlariga alohida e'tibor qaratiř;
- Jamoaviy yiğiliřlarda ekologik va ijtimoiy masalalarni bořqariř bōyiça muhokamalarni rağbatlantiriř; va
- Ekologik va ijtimoiy bořqaruv hamda uning natijadorligi bōyiça monitoring olib boriř va hisobot beriř.

9.1.4 Atrof-muhit va ijtimoiy sohani bořqariř bōyiça mas'uliyat

IXQ/EPC pudratçisi va Operator AMIBT/ESMSni amalga ořiriř, řuningdek, ekologik va ijtimoiy masalalarni kengroq bořqariř hamda ularga rioya etiř mas'uliyatini loyiha maydonçasidagi tōliq řtatli xodimga (yoki xodimlarga) yuklaři kerak bōladi.

Uřbu xodimlar SXAM bōyiça menejer yoki AMIM/E&S masalalari bōyiça menejer, Soğliqni saqlař, mehnat muhofazasi, xavfsizlik texnikasi va atrof-muhit muhofazasi (HSSE) jamoasi a'zosi yoxud atrof-muhit va xavfsizlik bōyiça mas'ul mutaxassis bōliři mumkin. Lavozimining nomidan qat'i nazar, bu řaxs AMIBT/ESMSni amalga ořiriř bōyiça loyihaning asosiy mas'ul xodimi (Loyiha kompaniyasiga, quriliř davrida esa TAAGA bōysunadi) hisoblanadi va loyiha rahbariyatiga hisobot berib boradi.

Uřbu lavozimga oid ekologik va ijtimoiy majburiyatlar bōyiça yōriqnoma quyida keltirilgan:

9.1.4.1 Jamoatçilik bilan aloqalar böyiça mutaxassis

Jamoatçilik bilan aloqalar böyiça mutaxassis (JBAM/CLO) zimmasiga quyidagi vazifalar yuklanadi:

- Manfaaddor tomonlarni jalb etish rejasini (MTJER) amalga oshirish hamda loyiha ta'siridagi jamoalar va bo'sqa manfaaddor tomonlar bilan samarali aloqani ta'minlash.
- Loyihaning shikoyatlarni ko'rib chiqish mexanizmini (SKCM/GRM) bo'sqariş, jumladan shikoyatlarni qabul qilish, ro'yxatga olish, organiş, javob qaytariş va yopiş.
- Loyiha davomida jamoatçilik bilan maslahatlashuvlar, ma'lumotlarni o'skor qilish tadbirlari va manfaaddor tomonlar bilan uchrashuvlarni muvofiqlashtirish.
- Jamoatçilikning xavotirlari, kutgan natijalari va yuzaga kelayotgan ijtimoiy xavflarni kuzatib borish hamda bu haqda loyiha rahbariyatini xabardor qilish.
- Jamoat salomatligi va xavfsizligi choralarining amalga oshirilişiga komaqlaşish hamda jamoatçilik bilan bog'liq hodisa va shikoyatlarni bo'sqarişda yordam beriş.
- Manfaaddor tomonlarning samarali jalb etilişini ta'minlash va jamoatçilik bilan ijobiy munosabatlarni saqlab qolish maqsadida mahalliy hokimiyat organlari, jamoatçilik vakillari va bo'sqa taşqi manfaaddor tomonlar bilan hamkorlik qilish.

9.1.4.2 SXAM/AMIM (HSE / E&S) menejeri (yoki şunga mos lavozim)

Uşbu lavozimning asosiy majburiyatlari quyidagilardan iborat:

- Ekologik va ijtimoiy siyosatning joriy etilişini har tomonlama qollab-quvvatlash;
- IXQ/EPC Pudratçisi / Operatorining loyihaga oid maxsus AMIBT/ESMS tizimini tayyorlash, joriy etish va bo'sqariş;
- Ekologik va ijtimoiy masalalar, xatarlar va muvofiqlikni bo'sqariş böyiça loyiha rahbariyati bilan muntazam aloqada boliş;
- Loyihaning bo'sqa iştirokçilari (jumladan, subpudratçilar va asosiy ta'minotçilar) tomonidan Ekologik va ijtimoiy bo'sqaruv dasturlarining bajarilişini nazorat qilish va ta'minlash;
- IXQ/EPC Pudratçisi / Operatori xodimlarining malakasi, salohiyati hamda ekologik va ijtimoiy faoliyati natijalarini ko'rib chiqish;
- Ekologik va ijtimoiy talablarga rioya etilişini ta'minlash uşun monitoring işlarini (jumladan, subpudratçilar va ta'minotçilar uşun AMIBT/ESMS doirasida) muvofiqlashtirish;
- Rahbariyatga ekologik va ijtimoiy masalalar yuzasidan maslahatlar beriş;
- Muhim ekologik va ijtimoiy muammolar, hodisalar va nomuvofiqliklarni tekşirişni muvofiqlashtirish, tuzatiş choralarini amalga oshirish hamda bu haqda rahbariyatga/tegişli organlarga hisobot beriş;
- AMIBT/ESMS talablariga muvofiq tegişli ekologik va ijtimoiy qaydlarni (masalan, hodisalar jurnali, nomuvofiqliklar böyiça hisobotlar, tuzatiş çoralari hisobotlari, shikoyatlarni qayd etish jurnali va h.k.) yuritiş;
- Monitoring dasturlarining malakali xodimlar tomonidan amalga oshirilişini ta'minlash hamda natijalarni ko'rib chiqish va doimiy takomillashtirish uşun asos sifatida Loyiha rahbariyatiga taqdim etish;

- Loyiha xodimlarining barçasi (jumladan, subpudratçilar) uchun ekologik va ijtimoiy masalalar böyiça kiritish yöriqnomalarini, şuningdek, muntazam yöl-yöriq beruvçi ekologik va ijtimoiy treninglarni muvofiqlaştiriş, rejalaştiriş, iştlab çiqişt va/yoki ötkazişt;
- Barça xodimlar örtasida jarohatlanış, kasallanişt hamda atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirlarning oldini olişt ekologik mas'uliyatli xulq-atvorni rağbatlantiriştga qaratilgan dastur va tadbirlarni taşkil etişt;
- Atrof-muhit töğrisidagi qonunçilikka yoki kreditorlar talablariga zid bölgan har qanday xavfli faoliyatni töxtatişt hamda işni davom ettiriştga/boşlaştga ruxsat beriştan oldin bunday iş uslubi va/yoki şaroitlarini tuzatişt;
- Har qanday subpudratçi uchun umumiy ekologik va ijtimoiy masalalar böyiça mas'ul şaxs sifatida faoliyat yuritış, bunda ijtimoiy masalalar böyiça menejer ijtimoiy faoliyat natijalari uchun asosiy mas'ul hisoblanadi;
- Har bir subpudratçining AMIBR/ESMP talablaridan xabardor bölişini, ularga rioya qilişini va ularni bajarişini ta'minlaşt;
- Subpudratçi xodimlarining malakasi, salohiyati va ekologik faoliyati natijalarini körib çiqişt; va
- Muvofiqlikni baholaşt hamda tuzatişt va oldini olişt çoralarini amalga oşirişt uchun muntazam ravişt ESMS içki auditlarini ötkazişt – auditlar loyihadagi barça subpudratçilarni qamrab olişt lozim.

9.1.4.3 Ijtimoiy masalalar böyiça menejer

Uşbu lavozimning asosiy majburiyatlari quyidagilardan iborat:

- Ekologiya va ijtimoiy siyosatning (AMIM/E&S) joriy etilişini töliq qöllaş-quvvatlaşt;
- Boş pudratçi (IXQ/EPC) / Operatorning loyihaga oid maxsus Atrof-muhit va ijtimoiy boşqaruv tizimini (AMIBT/ESMS) tayyorlaşt, joriy etişt va boşqarişt;
- Ekologiya va ijtimoiy masalalar, xatarlar va muvofiqlikni boşqarişt yuzasidan loyiha rahbariyati bilan muntazam aloqada bölişt;
- Loyihaning boşqa iştirokçilari (masalan, subpudratçilar va asosiy yetkazib beruvçilar) tomonidan AMIM/E&S boşqaruv dasturlarining bajarilişini nazorat qilişt va ta'minlaşt;
- Boş pudratçi (IXQ/EPC) / Operator xodimlarining malakasi, salohiyati hamda ekologik va ijtimoiy faoliyati samaradorligini körib çiqişt;
- AMIM/E&S talablariga rioya etilişini ta'minlaşt uchun monitoring işlarini (jumladan, AMIBT/ESMS doirasida subpudratçilar va yetkazib beruvçilar uchun) muvofiqlaştirişt;
- Rahbariyatga AMIM/E&S masalalari yuzasidan maslahat berişt;
- Muhim AMIM/E&S muammolari, hodisalari va nomuvofiqliklarini tekşirişt muvofiqlaştirişt, tuzatişt çoralarini amalga oşirişt hamda bu haqda rahbariyatga/tegişli idoralarga hisobot berişt;
- AMIBT talablariga muvofiq AMIM/E&Sga oid zarur yozuvlarni (masalan, hodisalarni qayd etişt daftari, nomuvofiqliklar böyiça hisobotlar, tuzatişt çoralari hisobotlari, şikoyatlarni qayd etişt daftari va h.k.) yuritişt;

- Monitoring dasturlarining malakali xodimlar tomonidan amalga oshirilişini ta'minlash hamda natijalarni k rib  iqiř va doimiy takomillařtiriř u un asos sifatida loyiha rahbariyatiga taqdim etiř;
- Loyiha xodimlarining barçasi (jumladan, subpudratçilar) u un AMIM/E&Sga oid kiriř y riqnomalarini, řuningdek, muntazam  tkaziladigan tezkor y riqnomalar (toolbox talk) hamda ekologik va ijtimoiy treninglarni muvofiqlařtiriř, rejalasřtiriř, iřlab  iqiř va/yoki  tkaziř;
- Barça xodimlar  rtasida jarohatlanis, kasallanis hamda atrof-muhit va ijtimoiy ta'sirlarning oldini oliřda ekologik mas'uliyatli xulq-atvorni rağbatlantiruv i dastur va tadbirlarni tařkil etiř;
- Ekologiya t ĝrisidagi qonun ilikka yoki kreditor talablariga mos kelmaydigan har qanday xavfli faoliyatni t xtatiř hamda iřni davom ettiriřga/bořlařga ruxsat beriřdan oldin bunday iř amaliyoti va/yoki řaroitlarini tuzatiř;
- Har qanday subpudrat i u un AMIM/E&S masalalari b yi a umumiy mas'ul řaxs sifatida faoliyat yuritis, bunda ijtimoiy masalalar b yi a menejer ijtimoiy samaradorlik u un asosiy mas'ul řaxs hisoblanadi;
- Har bir subpudrat ining AMIM/E&S bořqaruv rejalari (AMIBR/ESMR) talablaridan xabardor b liřini, ularga rioya etiřini va ularni bajariřini ta'minlař;
- Subpudrat i xodimlarining malakasi, salohiyati va ekologik faoliyati samaradorligini k rib  iqiř; va
- Muvofiqlikni baholař hamda tuzatiř va oldini oliř  oralarini amalga ořiriř u un AMIBT/ESMSning i ki auditlarini muntazam  tkaziř – auditlar loyihadagi barça subpudratçilarni qamrab oliři kerak.

9.1.4.4 Mehnat muhofazasi b yi a menejer

Uřbu lavozimning asosiy majburiyatlari quyidagilardan iborat:

- Mehnatni muhofaza qiliř va xavfsizlik (MMX/OHS) sohasida Ekologik va ijtimoiy siyosat hamda Loyihaning AMIBT/ESMS joriy etiliřini q llab-quvvatlař;
- Loyihaning MMX/OHSni bořqariř dasturlari hamda amaldagi qonun ilik, kreditor va AMIBT/ESMS talablari bajariliřini nazorat qiliř;
- MMX/OHS b yi a iř samaradorligini monitoring qiliř hamda loyiha rahbariyatiga muhim xatarlar, hodisalar va zarur tuzatiř  orolari yuzasidan maslahat beriř;
- MMX/OHS tartib-qoidalari, xatarlarni baholař, iř uslublari bayonnomalari va favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik  ora-tadbirlarining muvofiqligi hamda joriy etiliřini k rib  iqiř;
- IXQ/EPC-pudratçilar, subpudratçilar va loyihaning bořqa tegiřli iřtirok ilari tomonidan MMX/OHS talablariga rioya etiliřini nazorat qiliř;
- MMX/OHS sohasidagi jiddiy hodisalar, xavfli vaziyatlar va nomuvofiqliklarni  rganib  iqiř hamda tegiřli tuzatiř  orolari k riliřini ta'minlař;
- Xodimlarning salomatligi va xavfsizligi b yi a tegiřli  quv kurslari, y riqnomalar, iř oldi suhbatlari va xabardorlikni ořiriř dasturlari amalga ořiriliřini ta'minlař;
- Tekřiruvlar, hodisalar,  quv kurslari va tuzatiř  oralarini  z i iga olgan MMX/OHSga oid tegiřli qaydlarni yuritis;

9.1.4.5 Mehnatni muhofazasi, xavfsizlik texnikasi va atrof-muhitni muhofazasi bo'yicha(MMXTAMM/HSE) muhandislar / AMIM/E&S bo'yicha muhandislar

Ushbu lavozimning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- Ekologiya va ijtimoiy siyosatning (AMIM/E&S) joriy etilishini toliq qollab-quvvatlash;
- Bo'sh pudratchi (IXQ/EPC) / Operatorning loyihaga oid Atrof-muhit va ijtimoiy bo'shqaruv tizimini (AMIBT/ESMS) joriy etish hamda bo'sqarishga ko'maklashish;
- AMIM/E&S masalalari bo'yicha IXQ/EPC Operatorning Mehnat muhofazasi, xavfsizlik texnikasi va atrof-muhitni muhofaza qilish(MMXTAMM/HSE) / AMIM/E&S bo'yicha menejeri bilan muntazam hamkorlik qilish va aloqada bo'lish;
- Loyihaning bo'sqa ishtirokchilari (jumladan, subpudratchilar va asosiy yetkazib beruvchilar) tomonidan AMIM/E&S bo'sqaruviga oid dasturlar loyiha talablariga muvofiq bajarilayotganini faol ta'minlash;
- Loyihada AMIM/E&S talablariga rioya etilishini (jumladan, AMIBT/ ESMS doirasida subpudratchilar va yetkazib beruvchilar faoliyatini) nazorat qilish;
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeriga ekologik va/yoki ijtimoiy masalalar yuzasidan maslahatlar berish;
- AMIM/E&S bilan bog'liq muammolar, hodisalar va nomuvofiqliklarni faol organib chiqish hamda tuzatish choralarini ko'rish;
- AMIBT/ESMS talablariga muvofiq tegishli AMIM/E&S qaydlarini (masalan, hodisalarni qayd etish jurnali, nomuvofiqliklar bo'yicha hisobotlar, tuzatish chorolari hisobotlari, shikoyatlarni qayd etish reyestri va h.k.) yuritish;
- Monitoring dasturlari amalga oshirilishi va ular bo'yicha hisobotlar taqdim etilishini ta'minlash;
- Tegishli ekologik va ijtimoiy ma'lumotlar bilan doimiy yangilanib turishi uchun obyektidagi e'lonlar taxtalarini tayyorlash va nazorat qilib borish;
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeri bilan birgalikda loyihaning barça xodimlari (subpudratchilarni qoshgan holda) uchun AMIM/E&S bo'yicha kirish yoriqnomasini hamda muntazam tezkor yoriqnomalarni muvofiqlashtirish, rejalashtirish, tayyorlash va/yoki otkazish;
- Ishchi-xodimlar ortasida jarohatlanish, kasallanish va atrof-muhitga ta'sirning oldini olishda ekologik mas'uliyatli xulq-atvorni rag'batlantiruvchi dastur va tadbirlarni amalga oshirish;
- Atrof-muhitni muhofaza qilish to'g'risidagi qonunchilikka yoki kreditor talablariga mos kelmaydigan har qanday xavfli faoliyatni toxtatish hamda ishini davom ettirishga/bo'slashga ruxsat berishdan oldin bunday ish uslubi va/yoki sharoitlarni tuzatish;
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeri bilan birgalikda ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha har qanday subpudratchi uchun aloqachi shaxs sifatida faoliyat yuritish;
- Subpudratchining Atrof-muhit va ijtimoiy bo'shqaruv rejalari (AMIBR/ESMP) talablaridan xabardorligi, ularga rioya qilishi va ularni bajarishini kundalik nazorat qilish;
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeri bilan birgalikda subpudratchining xodimlari, malakasi, salohiyati hamda ekologik va ijtimoiy faoliyati natijalarini ko'rib chiqish; va
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeri bilan birgalikda muvofiqlikni baholash hamda tuzatish va oldini olish choralarini amalga oshirish uchun AMIBT/ESMSning muntazam ichki auditlarini otkazish – auditlar loyihadagi barça subpudratchilarni qamrab olishi lozim.
- MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) inspektorlariga AMIM/E&S bo'yicha o'zlarining kundalik vazifa va majburiyatlarini bajarishda yordam berish va yol-yoriq korsatish.

9.1.4.6 MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) Inspektorlari

Ushbu lavozimning asosiy vazifalari quyidagilardan iborat:

- Loyihaning AMIBT/ESMS va tegishli AMIBT/ESMP tizimlarini joriy etishga ko'maklashish.
- Ekologik va ijtimoiy xatarlarni aniqlash uchun kundalik qurilish va/yoki ekspluatatsiya faoliyatini kuzatib borish hamda nomuvofiqliklar to'g'risida MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) muhandisiga yoki MMXTAMM/ AMIM (HSE/E&S) menejeriga xabar berish.
- Pudratçilar va subpudratçilar tomonidan atrof-muhitga ta'sirni yumshatish chorolari, nazorat vositalari hamda ilgor xojalik yuritish amaliyotlari samarali qollanayotganini tekshirish.
- Muntazam ekologik monitoring va tekshiruvlar otkazish, shu jumladan, zaruriyatga qarab chiqindilarni bo'sqariş, eroziya va chokindilarni nazorat qilish, chang, shovqin, suv resurslarini bo'sqariş, xavfli materiallarni saqlash hamda bioxilma-xillikni muhofaza qilish choralarini koriş.
- Atrof-muhit va ijtimoiy monitoring dasturlarida, jumladan, joylarda ma'lumotlar toplaş, tekshiruvlar otkazish, namunalar olish va monitoring qaydlarini yuritishda yordam berish.
- AMIBT/ESMS talablariga muvofiq ekologik kuzatuvlar, tekshiruvlar, hodisalar, xavfga yaqin vaziyatlar, shikoyatlar va tuzatish choralarini qayd etib borish.
- Tegishli ma'lumotlarni toplaş va tuzatish choralarini amalga oshirishga yordamlashish orqali ekologik va ijtimoiy hodisalar, shikoyatlar hamda nomuvofiqliklarni tekshirishga ko'maklashish.
- Atrof-muhitni muhofaza qilish boyicha yoriqnoma, tezkor yigilişlar, xabardorlikni oshirish kampaniyalari va ishçi xodimlarni jalb qilish tadbirlarida ishtirok etish.
- Obyekt to'g'risida ma'lumot taqdim etish va ekologik hamda ijtimoiy nazorat chorolari amalga oshirilayotganini namoyish etish orqali ichki tekshiruvlar, auditlar, kreditorlar taşriflari va nazorat organlari tekshiruvlarida ko'maklashish.

9.1.4.7 Kadrlar boyicha menejer

Kadrlar boyicha menejering (Inson resurslari boyicha menejering) vazifalari quyidagilardan iborat boladi:

- Loyihaning mehnatni bo'sqariş tartib-qoidalarini joriy etish hamda amaldagi mehnat qonunchiligi, XMK/IFC PS2 va Loyiha talablariga rioya qilinishini ta'minlash.
- Işga yollaş, iş şaroitlari, işga kirish yoriqnoma, kasbiy tayyorgarlik va xodimlarning ijtimoiy himoyasi dasturlarini bo'sqariş.
- Xodimlarning shikoyatlarini koriş chiqish mexanizmini yuritish hamda shikoyatlar oz vaqtida, adolatli va maxfiy tarzda koriş chiqilişini ta'minlash.
- Pudratçi va subpudratçilarning mehnat hamda iş şaroitlari boyicha talablarga, jumladan, kamsitişlarga yol qoymaslik, teng imkoniyatlar, bolalar mehnati va majburiy mehnatni taqiqlash hamda xodimlar huquqlariga rioya etishini nazorat qilish.
- Xodimlarning ijtimoiy himoyasi boyicha taşabbuslarni, jumladan, ularni turar joy bilan ta'minlash, jalb etish va ularning farovonligini oshirish dasturlarini muvofiqlashtirish.
- Mehnat faoliyati hisobini, mehnat samaradorligi ko'rsatkichlarini yuritish hamda mehnat va işçi kuçiga oid masalalar boyicha davriy hisobotlarni tayyorlashda ko'maklashish.

9.2 Ekologik va ijtimoiy masalalar bo'yicha xabardorlikni oshirish va oqitish

Loyiha xodimlari atrof-muhitni muhofaza qilish va ijtimoiy himoyalash bo'yicha o'zlarining aniq majburiyatlarini anglab yetmas ekan, AMIM/E&S chora-tadbirlarining amalga oshirilishi samarali bo'lmaydi. Shu sababli, IXQ/EPC Pudratchisi/Operator loyiha xodimlarining AMIBT/ESMSning tegishli unsurlari bo'yicha munosib tarzda oqitilishini ta'minlashi zarur.

Ishlarning muayyan qismlariga oid maxsus oquv talablari AMIBT/ESMSning bir qismi sifatida ishlab chiqilishi va belgilanishi lozim (masalan, chiqindilarni bo'qqarishga aloqador xodimlar chiqindilarni bo'qqarish rejasining tegishli bandlari bo'yicha oqitilishi kerak).

9.2.1 Oquv mashg'ulotlarining turlari

IXQ/EPC Pudratchisi/Operator (va tegishli hollarda subpudratchilar) AMIM/E&S bo'yicha treningning tegishli elementlarini quyidagilar doirasida otkazadi:

- Bo'slang'ich yoriqnoma
- Bar'ca xodimlarga taalluqli bo'lgan AMIM/E&S Siyosati hamda ishlab chiqilgan AMIBT/ESMS bilan bo'g'liq asosiy ekologik va ijtimoiy jihatlarni qamrab olgan holda, butun ish'chi ku'chiga otkaziladi.
- Ish o'rnidagi suhbatlar ("Tool-Box Talks")
- Xodimlarga kundalik vazifalarni bajari'shda AMIM/E&S masalalarini eslatib turi'sh u'chun muntazam ravi'shda ekologik va ijtimoiy mavzularda ish o'rnidagi suhbatlar otkaziladi; va
- AMIBT/ESMA hamda AMIM/E&S bo'qqaruv rejalari bo'yicha maxsus treninglar
- Xodimlar AMIBT/ESMS joriy eti'sh yoki o'zida AMIM/E&S xavflarini saqlagan yoxud retseptorlarga potentsial ta'sir ko'rsati'sh mumkin bo'lgan faoliyatni bajari'shga malakali ekanligiga i'shon'ch hosil qili'sh u'chun otkaziladi. Ta'sirni yum'shati'sh 'choralarini va monitoring/audit majburiyatlarini amalga oshiri'sh bo'yicha maxsus mas'u'liyat va vakolatlarga ega bo'lgan bar'ca xodimlar u'sbu rejalar/protseduralar yuzasidan treningdan otkaziladi.

9.2.2 Oquv mashg'ulotlarini rejalashtirish

Aniqlangan oqitish ehtiyojlarini qayd etib bori'sh u'chun IXQ/EPC Pudratchisi/Operatori har bir xodim lavozimi u'chun talab etiladigan oqitish turi va davriyligini belgila'sh maqsadida loyihaning AMIM/E&S bo'yicha oqitish matritsasini (kengroq qamrovli MMX/OHS bo'yicha oqitish doirasida) ishlab chiqadi va yuritadi.

Shuningdek, oqitish talablarining davriyligini belgila'sh u'chun oquv rejasi/dasturi ham tayyorlanadi.

Bar'ca oquv materiallari oldindan tayyorlanadi va hujjatlashtiriladi. Ular ingliz tilida va amaldagi mahalliy tillarda yoki jalb qilingan ish'chi ku'chi u'chun tu'sunarli bo'lgan bo'shqa tillarda tayyorlanadi. Zarur hollarda, ayrim mashg'ulotlar u'chun tarjimonlar talab qilini'sh mumkin.

9.2.3 Oquv mashg'ulotlarining mazmuni

9.2.3.1 Kiri'sh Oquv mashg'uloti

Loyiha bo'yicha Kiri'sh Oquv mashg'uloti davomida Loyiha xodimlarining bar'chasi o'z lavozimi hamda Loyiha bosqichiga (qurili'sh yoki foydalani'sh) mos ravi'shda Ekologik va ijtimoiy masalalar (AMIM/E&I) bo'yicha yoriqnomadani otkaziladi. Loyiha ish'chi-xodimlari va obyektga ta'shirif

buyuruvchilar uchun alohida tanishtiruv dasturlari ishlab chiqiladi. Bunda ta'srif buyuruvchilar uchun moliyalangan tanishtiruv dasturlari ularning obyektga kirish sababi, muddati, doirasi hamda bunga bog'liq bo'lgan ekologik, ijtimoiy, mehnat muhofazasi va xavfsizlik (MMX/OHS) xatarlariga muvofiq tarzda tuziladi.

Ishchi-xodimlarni tanishtirish treningi kamida quyidagi mavzularni o'z ichiga oladi:

- AMIM/E&S siyosati haqida umumiy ma'lumot;
- Bo'sh pudratchi (IXQ/EPC)/Operatorning AMIM/E&S bo'yicha menejeri va muhandisining aloqa ma'lumotlari;
- MMX/OHS bo'yicha majburiyatlar va obyekt xavfsizligiga oid asosiy talablar;
- AMIM/E&S sohasidagi xatar/ta'sirlarning asosiy mavzulari (jumladan, shovqin ham);
- Ekologik hodisalarga javob choralar va ichki hisobot berish talablari, shu jumladan, hodisa yuz berganda kimga murojaat qilish kerakligi;
- Ishchi-xodimlarning shikoyatlarini ko'rib chiqish mexanizmi hamda xavotir yoki shikoyatlar to'g'risida xabar berish tartib-qoidalari;
- Xulq-atvor kodeksi, jumladan, kutilayotgan xulq-atvor me'yorlari, mahalliy hamjamiyatni hurmat qilish, o'rinli hollarda kamsitish, ta'qib qilish va gender asosidagi zo'raonlikning oldini olish;
- Mehnat va ish sharoitlariga oid asosiy talablar, jumladan, ishchi-xodimlarning huquq va majburiyatlari;
- Gamxorlik majburiyati: barча xodimlar o'z vazifalarini AMIM/E&S siyosati va unga aloqador bo'lgan AMIBT/ESMSGa muvofiq bajariishi hamda har qanday ekologik hodisa haqida xabar berishi shartligi.

Tanishtiruv treningida yovvoyi tabiat yoki arxeologik topilmalarga har qanday aralashuv qat'iyan man etilishi aniq tusuntiriladi. Shuningdek, trening mashg'ulotida AMIM/E&S masalalaridan xabardorlikni saqlab turish muhimligi, bu jiddiy masala ekani va unga rioya qilish ish bilan ta'minlashning asosiy shartlaridan biri ekani ta'kidlanadi. Tanishtiruv treningi mazmuni Loyiha qurilish va foydalaniş bosqichlariga xos bo'lgan turli ekologik, ijtimoiy va MMX/OHS xatarlarini aks ettirish maqsadida vaqti-vaqti bilan ko'rib chiqiladi va yangilanib boriladi.

9.2.3.2 Texnika xavfsizligi bo'yicha yo'l-yoriqlar (Toolbox Talks)

Bu qurilish/foydalanish guruhlarining muayyan faoliyati bilan bog'liq xatarlar, ta'sirlar, imkoniyatlar va muvofiqlik talablariga qarab o'zgarishi mumkin, biroq (misol tariqasida) quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- Transport vositalari, qurilmalar va uskunalar haydovchilari/operatorlari uchun havoga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalar hamda ularni nazorat qilish choralar;
- Og'ir texnika haydovchilari va chang hosil qiluvchi uskuna operatorlari uchun changni nazorat qilish va kamaytirish usullari;
- Yer ishlarini bajaruvchi uskuna operatorlari uchun eroziya va cho'kindilarga qarshi kurash;
- Xavfli materiallar bilan ishlash, jumladan, ularni tashish va saqlash, shuningdek, transport vositalari va mexanizmlarga texnik xizmat ko'rsatish hamda yonilgi quyish;
- Yonilgi va boshqa xavfli materiallarni saqlashga mas'ul xodimlar uchun tokilishlarning oldini olish va ularga chora ko'rish;

- Barça quriliş xodimlari uchun ekologik ahamiyatga ega fauna va unga ta'sirni yumshatish chorolari. Bunga qopqonga tushib qolgan yoki jarohatlangan hayvonlar aniqlangan hollarda koriladigan choralar va h.k. kiradi;
- Transport vositalari, qurilmalar va uskunalar haydovchilari/operatorlari uchun shovqinni nazorat qilish va kamaytirish chorolari;
- Transport vositalari haydovchilari (masalan, yengil avtomobillar, avtobuslar, og'ir yuk mashinalari va h.k.) uchun transport harakatini nazorat qilish va ta'sirni yumshatish usullari;
- Barça quriliş xodimlari uchun chiqindilarni, kimyoviy moddalar va xavfli materiallarni boşqariş, jumladan ularni taşış va utilizatsiya qilish;
- Barça quriliş xodimlari uchun favqulodda vaziyatlarni boşqariş va hodisalarga munosabat bildiriş;
- İş boşlaşdan oldin muayyan vazifaga xos bōlgan MMX/OHS xatarlari hamda xavfsiz iş usullari haqida eslatmalar;
- Şikoyatlarni kōrib çiqiş tartibi, jumladan, şikoyat beriş usullari, uni kōrib çiqiş va javob beriş muddati; va
- Gender asosidagi zōravonlik va tazyiqlar (GAZ&T), jumladan, jinsiy ekspluatatsiya va zōravonlik (JE&Z) holatlari haqida xabar beriş tizimi hamda bunday xatti-harakatlar uchun kompaniya tomonidan qōllaniladigan/qonuniy sanksiyalar.

9.2.3.3 AMIBT/ESMS hamda AMIM/E&S boşqaruv rejalari bōyiça maxsus oquv maşğulotlari

AMIBT/ESMS yoki muayyan faoliyatlar, rejalar/protseduralar bōyiça oquv maşğulotlari xodimlarga ularning oziğa xos mazmuni va asosiy jihatlaridan kelib çiqqan holda moslaştiriliş va otkaziliş kerak bōladi. Uşbu jihatlar bilan bōgliq maxsus xavflar tufayli, eng kamida, quyidagi boşqaruv rejalari/protseduralari bōyiça treninglar otkaziladi:

- Arxeologik tasodifiy topilmalar bōyiça yōriqnoma (Loyiha bilan bōgliq eng muhim xavflardan biri);
- Bioxilma-xillikka oid barça rejalari va protseduralari;
- Genderga asoslangan zōravonlik va tazyiqlar;
- Çiqindilarni boşqariş;
- Yoqilgi va xavfli materiallar bilan işlaş;
- Yuqori xavfli işlarni bajaruvçi xodimlarning MMX/OHS bōyiça maxsus protseduralarda malakali ekanligini ta'minlaş;
- Birinçi yordam kōrsatiş bōyiça trening;
- Favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bōyiça trening va favqulodda vaziyat maşqlari.

9.2.4 Oquv maşğulotlari qaydlari

Otkazilayotgan treninglarga qōşimça ravişda, atrof-muhitga oid treninglar qaydnomasida kamida quyidagilar aks ettiriladi:

- Trening tavsifi va maqsadi;

- Sana va joylashuv;
- Trener va ishtirokchilar (qatnashganlikni tasdiqlovchi imzolar bilan);
- Trening o'tkazilganini tasdiqlovchi dalil sifatida fotosuratlar yoki bosqa hujjatlar.

Barça xodimlar tomonidan o'tilgan treninglarning umumlashtirilgan qaydnomasi yuritiladi va u treninglar matritsasi bilan solishtiriladi.

Trening qaydnomalari kirish yoriqnomasi, o'tilgan majburiy va ixtisoslashtirilgan treninglar, malaka oshirish talablari hamda treninglarning amal qilish muddatlari haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Loyiha doirasida xodimlarning qurilish va aeroportning ekspluatatsiyasi davomida, ya'ni Loyihaning butun hayotiy sikli davomida tegishli ishlarni boslashdan oldin zarur treninglardan o'tishini ta'minlash maqsadida treninglarning o'tilishini nazorat qilish hamda o'tilmagan yoki muddati o'tib ketgan treninglarni aniqlash tizimi joriy etiladi.

Trening qaydnomalari Loyiha talablariga muvofiqlikni tekshirish va trening dasturini doimiy takomillashtirish imkoniyatlarini aniqlash uchun ichki tekshiruvlar va auditlar doirasida davriy ravishda korib chiqiladi.

10.0 Audit dasturi

Audit qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida har qanday bosqaruv tizimining ajralmas sharti hisoblanadi hamda IXQ/EPC Pudratchisi va Operator tomonidan ishlab chiqilgan AMIBT/ESMS'larning muvaffaqiyatli joriy etilishini ta'minlash uchun uzluksiz jarayon sifatida qaraladi. respectively.

10.1 Ichki audit

AMIBT/ESMSlar audit va inspeksiylarning davriyligi, usullari, mas'uliyatlari, rejallashtirish talablari hamda hisobotini belgilaydigan ichki audit dasturini ishlab chiqadi, joriy etadi va yuritadi.

Tashkilot audit va inspeksiya dasturini tuzishda qurilish hamda foydalanish bosqichlariga oid ekologik va ijtimoiy xavflarning yuzaga kelish ehtimoli va ahamiyatini hisobga oladi hamda audit kolumi va davriyligini shunga muvofiq moslashtiradi.

Auditlarni ishlab chiqish va otkazishda quyidagilarni belgilash zarur boladi:

- Har bir auditning doirasi, mezonlari va maqsadlarini aniqlash;
- Audit jarayoni va mavzusi boyicha malakali auditorlarni tanlash; va
- Audit natijalari tegishli yuqori rahbariyatga hisobot qilib berilishini ta'minlash.

Auditlar qurilish/ishga tusirish va sozlash bosqichida har chorakda, foydalanish bosqichida esa har yili otkaziladi.

10.2 Kreditorlarning monitoringi va hisobdorligi

Monitoring talablari kreditorlar bilan kelishib olinadi hamda monitoring hisobotlari tayyorlanib, ularga taqdim etiladi. Mazkur hisobotlar, asosan, AMICTR/ESAP (kredit shartnomasining majburiyati) ijrosini, shuningdek, joriy etilgan AMIBT/ESMSning amaldagi muvofiqligi va samaradorligini baholash uchun obyektlarga qilinadigan tashriflarga asoslanishi kutilmoqda. Tashriflar davriyligi AMICTR/ESAP da korsatiladi.

11.0 Nomuvofiqlik va tuzatish chorasi

Auditlar, tekshiruvlar va monitoring faoliyati davomida aniqlangan barça nomuvofiqliklar qayd etiladi va nomuvofiqlik sifatida nazorat qilinadi. Buni IXQ/EPC Pudratçisi va Operator o'zaro kelishilgan holda amalga oshiradi.

Nomuvofiqliklar — bu Loyihaning muvofiqlik bo'yicha majburiyatlari (masalan, qonuniy talab yoki AMIBT/ESMS talabi) bajarilmayotgan yoki ularning bajarilganini tasdiqlab bo'lmaydigan holatlardir. Nomuvofiqliklar misollariga quyidagilar kiradi, biroq ular bilan cheklanmaydi:

- Ekologik standartning buzilishi;
- Ushbu hujjatda ko'rsatilgan ekologik va ijtimoiy masalalarni qamrab oluvchi, tasdiqlangan xavflarni baholash hujjati va ish uslubi bayonnomasiz ishlarni boshlash;
- Atrof-muhitga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan talablardagi har qanday jiddiy o'zgarishlardan song xavflarni baholash hujjati va ish uslubi bayonnomasini qayta ko'rib chiqmaslik;
- Tegiqli litsenziyaga ega bo'lmagan chiqindilarni tashish/utilizatsiya qilish xizmatini ko'rsatuvchi provayderni tayinlash;
- Xavflarni baholash hujjati va/yoki ish uslubi bayonnomasida belgilangan chiqindilarni saqlash/utilizatsiya qilish talablariga rioya etmaslik;
- Kimyoviy moddalarni saqlash va/yoki ular bilan ishlash talablariga rioya etmaslik;
- Saqlab yoki nazorat qilib bo'lmaydigan yoqilgi yoki kimyoviy moddalar tokili;
- Xavflarni baholash hujjati va ish uslubi bayonnomasida belgilangan doiradan tashqari ishlarni bajarish; va,
- Tozalanmagan, ifloslangan oqova suvlarni atrof-muhitga oqizish.

Har bir nomuvofiqlik va xavfli vaziyatga yaqin holat ishlab chiqilgan hisobot berish tartibi asosida qayd etiladi. Barça nomuvofiqliklar va xavfli vaziyatga yaqin holatlar bo'yicha quyidagi ma'lumotlar kiritiladi:

- Nomuvofiqlik joyi va tavsifi hamda buzilgan mezon/talab;
- Taklif etilayotgan tuzatish chorolari, shu jumladan, ushbu choralarni amalga oshirish uchun mas'ul shaxs;
- Nomuvofiqlik takrorlanishining oldini olish uchun taklif etilayotgan profilaktik chora;
- Har qanday zaruriy monitoring va keyingi nazorat; va
- Samaradorlikning asosiy ko'rsatkichlari hamda tuzatish va profilaktik choralarni muvaffaqiyatli yakunlash muddati.

11.1 Tuzatuvchi choralar

Atrof-muhit yoki ijtimoiy farovonlikka nomuvofiq bo'lgan yoxud bosqa yo'l bilan bevosita xavf tug'diradigan har qanday vaziyat yoki holat zudlik bilan bartaraf etiladi. IXQ/EPC pudratçisi (qurilish davomida) va Operator (ekspluatatsiya davomida) tomonidan alohida nomuvofiqliklarga javoban tuzatish harakatlari rejasini ishlab chiqishi kutiladi. Tuzatish harakatlari rejasi asosiy sababni aniqlash, taklif etilayotgan harakatlar, muddatlar, zarur resurslar va AMIBT/ESMS hujjatlariga kiritilishi kerak bo'lgan o'zgartirishlarni o'z ichiga oladi. Tuzatish harakatlari rejasi AMIBT/ESMSni bosqarish uchun mas'ul shaxs tomonidan tasdiqlanadi. Amalga oshirilgan tuzatish harakatlarning qaydlari ham yuritib boriladi.

Agar vaziyat yoki holatni zudlik bilan bartaraf etishning imkoni bo'lmasa, atrof-muhitni muhofaza qilish uchun zarur bo'lgan vaqtinchi choralar ko'riladi.

12.0 Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va chora ko'rish

Ekologik va ijtimoiy (AMIM/E&S) hodisa yuz berishi ehtimolini xavflarni samarali bo'sqariшни rejalaştirish va EIMBT doirasida tegishli chora-tadbirlar rejalarini ishlab chiqish orqali kamaytirish mumkin.

Xavflarni baholash bo'yicha barча hujjatlar va ish uslublari bayonnomalariida ekologik hodisalar yuz berishi ehtimoli inobatga olinishi kerak. Hodisalarga javob berish uchun mo'ljallangan tegishli uskunalar obyektning kerakli joylarida saqlanadi va Loyiha xodimlari bunday uskunalardan foydalanish hamda favqulodda vaziyatlarda chora ko'rish uchun tegishli tayyorgarlikdan otkaziladi.

Loyiha doirasida ifloslanish hodisasi yuz bergan taqdirda tegishli tashqi idoralar (ya'ni, favqulodda vaziyatlar xizmatlari), ta'sir ko'rsatilgan manfaatdor tomonlar va vakolatli davlat organlari bilan hamkorlikni yolg'a qoyish talablarini o'z ichiga olgan Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga javob qaytarish rejasi (FVTJQR/ EPRP) tayyorlanadi va amalga oshiriladi.

Ushbu rejada oldindan taxmin qilish mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar uchun zarur tartib-qoidalar belgilanadi. Bularga Loyiha obyektida oquv mashg'ulotlari otkazish va maxsus jalb qilingan xodimlarni zaruriy tayyorgarlikdan otkazish kiradi.

FVTJQR/ EPRPni ishlab chiqishda quyidagilar hisobga olinadi:

- Favqulodda vaziyatda chora ko'rishning eng maqbul usuli;
- Ichi va tashqi aloqa jarayoni;
- Atrof-muhitga va ijtimoiy sohaga ta'sirlarning oldini olish yoki ularni yumshatish uchun zarur bo'lgan chora-tadbirlar;
- Har xil turdagi favqulodda vaziyatlarda ko'riladigan yumshatish va javob chorolari;
- Tuzatish va oldini olish choralarini belgilash hamda amalga oshirish uchun favqulodda vaziyatdan keyingi baholash zarurati;
- Favqulodda vaziyatlar uchun rejalaştirilgan javob choralarini davriy sinovdan otkazish;
- Favqulodda vaziyatlarda chora ko'rish bo'yicha oquv mashg'ulotlari;
- Asosiy xodimlar va yordam ko'rsatuvchi tashkilotlarning aloqa ma'lumotlari (masalan, ot ochirish xizmati, tokilmalarni tozalash xizmatlari) ko'rsatilgan royxati;
- Evakuatsiya yo'nalishlari va yig'ilish joylari; hamda
- Qoshni tashkilotlar/loyihalardan ozaro yordam olish zarurati ehtimoli.

12.1 Aviatsiyaga oid favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik rejasi

AMIBT/ ESMS xodimlarning aeroport faoliyati davomida operatsion va ekologik favqulodda vaziyatlarga munosabat bildirishga yetarliча tayyor bo'lishini ta'minlash uchun tuzilmaviy oquv va malaka oshirish dasturini o'z ichiga oladi. Xalqaro fuqaro aviatsiyasi tashkiloti (ICAO) tomonidan e'lon qilingan amaldagi aviatsiya standartlari va yoriqnomalariiga, shuningdek, milliy aviatsiya me'yoriy talablariga muvofiq, tegishli xodimlarga favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish va munosabat bildirish bo'yicha maxsus treninglar otkaziladi. Aeroport FVTBR/EPRP aeroport

xodimlari, ylovchilar, pudratçilar, ijaraçilar, aeroportdan foydalanuvchilar va yaqin atrofdagi jamoalarga ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan ishonçli operatsion favqulodda vaziyat ssenariylarini, jumladan, aeroportdan tashqarida oqibatlariga olib kelişi ehtimoli bo'lgan hodisalarni ham aniqlab beradi. FVTBR/EPRP aeroport hududida bo'sqariladigan favqulodda vaziyatlar bilan ularni kuçaytirishni hamda taşqi favqulodda vaziyatlar xizmatlari va vakolatli organlar bilan muvofiqlashtirilgan munosabatni talab qiladigan holatlarni o'zaro farqlaydi.

Bularga havo kemalari bilan boğliq hodisalar, aviatsiya yoqilğisi yoki xavfli materiallarning tokilişi, yonğınlar va boşqa operatsion hodisalar kabi ssenariylarni qamrab oluvçi davriy amaliy maşğulotlar va simulyatsiyalar kiradi.

Şuningdek, oquv dasturi idoralararo samarali munosabat va tezkor şaylikni ta'minlaş maqsadida aeroport qutqaruv va yonğın oçiriş xizmatlari, tibbiy xizmatlar hamda mahalliy hokimiyat organlari kabi tegişli taşqi idoralar iştirokida muvofiqlashtirilgan favqulodda vaziyatlarga munosabat bildiriş maşqlarini oç içiga oladi. FVTBR/EPRP maxsus maqsadli kompaniya (MMK/SPV), Aeroport operatori (AOH/AOP), Infratuzilma boşqaruvçisi (IB/FM), aeroport ijaraçilari, favqulodda vaziyatlarga munosabat bildiriş guruhlari va tegişli taşqi idoralar uçun favqulodda vaziyatlardagi vazifalar, majburiyatlar va aloqa protokollarini aniqlab beradi. Şuningdek, u favqulodda vaziyatlar yuz berganda içki muvofiqlashtiriş, hodisalarni kuçaytiriş va aloqa qiliş tartib-qoidalarini joriy etadi.

Operatsion şaylikni ta'minlaş maqsadida favqulodda vaziyatlarga munosabat bildiriş uskunalarini tekşiriş, sinovdan otkaziş, ularga texnik xizmat ko'rsatiş va almaştiriş belgilangan tartib-qoidalariga muvofiq amalga oşiriladi. Favqulodda vaziyatlar böyiça oquv maşğulotlari, amaliy maşqlar va simulyatsiyalarning davriyligi va kōlami favqulodda vaziyat ssenariylarining xususiyati, xodimlarning mas'uliyati hamda amaldagi me'yoriy va operatsion talablardan kelib çiqib belgilanadi.

Favqulodda vaziyatlar böyiça amaliy maşğulotlar va real favqulodda vaziyatlar sodir bo'lgandan sōng, munosabat bildiriş çoralarinin samaradorligini baholaş, olingan saboqlarni aniqlaş hamda AMIBT/ ESMS orqali tuzatuvçi va oldini oluvçi çoralarni amalga oşiriş uçun hodisadan keyingi tahlillar otkaziladi. FVTBR/EPRP aeroport faoliyatidagi oçgarışlar, taşkiliy tuzilmalar, aniqlangan xavflar, me'yoriy talablar va olingan saboqlarni aks ettiriş uçun davriy ravişda kōrib çiqiladi va yangilab boriladi.

12.2 Hodisalar

Ekologik yoki ijtimoiy hodisa – bu ijtimoiy muammo/uziliş, ifloslanış yoki atrof-muhitga salbiy ta'sir yuzaga kelgan yoxud yuzaga kelayotgan, rejalashtirilgan yoki rejalashtirilmagan voqea yoki holatlar majmuyidir.

Kelib çiqiş sababidan qat'i nazar, bunga beparvolik, baxtsiz hodisalar va/yoki taşqi tomonlar yoxud tabiiy xavflar oqibatida yuzaga kelgan voqealar kirişi mumkin. AMIM/E&S hodisalar muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular quyidagi oqibatlariga olib kelişi mumkin: javobgarlik böyiça da'volar; salbiy ommaviy axborot va jamoatchilik munosabati; obrōga putur yetişi; atrof-muhitga yetkazilgan amaldagi zarar va uni bartaraf etiş xarajatlari; taşqi tomonlar yoki rasmiy idoralar tomonidan javobgarlikka tortiliş.

AMIM/E&S hodisa quyidagilardan biriga mos keladigan voqea hisoblanadi:

- Favqulodda vaziyatlarda harakat qiliş tartib-qoidalarini işga tuşiradigan ekologik yoki ijtimoiy tusdagi voqea.
- Uçinçi şaxslarga/yaqin atrofdagi aholi punktlariga ta'sir ko'rsatadigan yoki salbiy oqibatlarning oldini olish uçun ulardan çora kōrişni talab qiladigan ekologik yoki ijtimoiy tusdagi voqea.

- Taşqi tomonlardan (masalan, favqulodda vaziyatlar xizmatlari yoki mutaxassislardan) javob choralarini talab qiladigan ekologik yoki ijtimoiy tushdagi voqea.
- Tabiiy muhit, nozik yashash hududlarining ifloslanishi/tanazzuliga olib keladigan yoki yaqin atrofdagi sezgir obyektlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan holat.
- Odamlar yoki hayvonlarning jarohatlanishi yoxud o'limiga sabab bo'ladigan voqea.
- Mol-mulkka (shu jumladan moddiy va nomoddiy madaniy merosga) zarar yetkazadigan yoki uni yo'q qiladigan voqea.

12.2.1 Hodisalarga qarshi chora ko'rish va tuzatish chorolari

Ayrim ekologik va ijtimoiy (AMIM/E&S) hodisalar favqulodda vaziyatlarga javob berish tartib-taomillarini qo'llashni talab qilishi mumkin. Bunday harakatlar bilan bog'liq barcha chora-tadbirlar amaldagi "Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik ko'rish va ularga javob berish rejasida" (yoki shunga tenglashtirilgan hujjatda) belgilanadi.

Favqulodda vaziyatlarga javob berish tartib-taomillari qo'llanmagan taqdirda, kamida loyiha rahbariyati zudlik bilan xabardor qilinadi.

Barcha tasniflangan AMIM/E&S hodisalari samarali javob choralarini ta'minlash va takrorlanishining oldini olish uchun tizimli javob berish strukturasi doirasida tekshirishni, asl sabablarini tahlil qilishni va tuzatish choralarini ko'rishni talab etadi.

Xavfsizlik ta'minlangach va barcha zaruriy zudlik bilan ko'riladigan choralar amalga oshirilgandan song hodisani tekshirish ishlari olib boriladi. Hodisaning og'irligiga qarab, bu jarayonga taşqi yoki mustaqil tomonlar yordami talab qilinishi mumkin.

Barcha hodisalarni tekshirish ishlari va hisobotlar hujjatlashtiriladi hamda ichki AMIBT/ ESMSlarni yangilashni talab qilishi mumkin. Hodisaga qarab, bu uskunani modernizatsiya qilishni, boşqaruv rejalari va tartib-taomillariga o'zgartirishlar kiritishni yoki o'quv mashg'ulotlari otkazishni taqozo etishi mumkin.

12.2.2 Voqealar haqida hisobot berish

Agar regulyator tomonidan muayyan choralar ko'rish zarurati yuzaga kelsa, uni hodisalar to'g'risida imkon qadar tezroq xabardor qilish va hisobotlar bilan ta'minlash odatiy holdir. Regulyatorlarga hisobot taqdim etish muddatlari ma'lum bo'lishi hamda hodisalarga javob qaytarish jarayonlarida, manfaatdor tomonlar bilan o'zaro aloqa rejalarda yoki boşqa taşqi kommunikatsiya protokollarida hisobga olinishi muhim ahamiyatga ega.

Kreditorlar hodisalar bo'yicha zudlik bilan yoki davriy hisobot berishni talab qilishlari mumkin. Ushbu hisobotlarni taqdim etish jarayonlari va talablari odatda AMIÇTR/ESAP da bayon etiladi.

13.0 Manfaaddor tomonlar bilan o'zaro hamkorlik

Loyiha doirasida Manfaaddor tomonlarni jalb etish rejasi (MTJER/SEP) ishlab chiqilgan bo'lib, u qurilish, ishga tuşiriş-sozlaş va foydalaniş bosqichlarida amalga oşiriladi. Uşbu hujjat "jonli" hujjat bōlgani sababli, uning Loyiha va tegiřli manfaaddor tomonlar uęun amalda qoliřini ta'minlař maqsadida zaruratga qarab yangilab boriladi. MTJER/SEP mahalliy hamjamiyat řikoyatlarini aniq tartibda bildiriř imkonini beruvęi tegiřli řikoyatlarni kōrib ęiqiř mexanizmini ōz ięiga oladi.

Eslatma: *Manfaaddor tomonlar bilan o'zaro hamkorlikka oid baręa jarayonlarda Loyihaning maxsus MTJER/SEPga murojaat qiliř lozim.*

Manfaaddor tomonlar bilan o'zaro hamkorlikni manfaaddor tomonlarni va ularning xavotirlarini tuřuniř hamda ularni Loyiha faoliyati va qarorlar qabul qiliř jarayonlariga jalb etiřga qaratilgan tizimli sa'y-harakat deb ta'riflař mumkin. Manfaaddor tomonlar deganda Loyihaga ta'sir kōrsatiři mumkin bōlgan yoki uning ta'siriga duęor bōliři mumkin bōlgan har qanday guruh yoxud řaxs tuřuniladi.

Manfaaddor tomonlar bilan o'zaro hamkorlikning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

- Tegiliřli manfaaddor tomonlarni Loyiha haęida xabardor qiliř;
- Loyiha yuzasidan tegiliřli manfaaddor tomonlarning fikr-mulohazalari va xavotirlarini jamlarř;
- Mezbon hamjamiyatda loyihaga egalik hissini kuęaytiriř;
- Manfaaddor tomonlarning ta'sirlarni aniqlarř va ularni yumřatiřdagi iřtiroki uęun asos yaratiliř.

Maslahatlařuvlar bir martalik suhbat emas, balki Loyihadan ta'sirlaniři ehtimoli bōlgan yoki unga qizięiři mumkin bōlgan řaxslar ōrtasida Loyiha haęida tuřunęa hosil qiliř hamda uřbu manfaaddor tomonlarning loyihaga va u bilan bōęlię xatarlar, ta'sirlar, imkoniyatlar va yumřatiř ęoralariga qanday qarařini ōrganiř uęun bir qator imkoniyatlar silsilasidir. Manfaaddor tomonlarning xavotirlari va fikr-mulohazalarini tinglarř ekologik va ijtimoiy xatarlarni (haęiqiy va taxminiy) aniqlarř hamda loyiha bōřqaruvini takomillařtiriřga yordam beradigan qimmatli ma'lumot manbai bōliři mumkin.

13.1 řikoyatlarni kōrib ęiqiř mexanizmi

13.1.1 Xodimlar řikoyatlari

MTJER/SEPda loyihaning řikoyatlarni bōřqariřning umumiy tizimiga muvofiqligini ta'minlarř uęun řikoyatlarni kōrib ęiqiř tartib-qoidolari, jumladan, xodimlarning řikoyatlarini kōrib ęiqiř jarayoni bōyięa yōriqnoma keltirilgan. Biroq, xodimlarning řikoyatlari birinęi navbatda Loyihaning kadrlar siyosati va tartiblari hamda Mehnatni bōřqariř tartib-qoidolari (MBT/LMP) orqali bōřqariladi. Ular orqali iř joyidagi muammolarni kōtariř uęun quriliř va foydalaniř bosqichlarida xodimlarning řikoyatlarini kōrib ęiqiř bōyięa alohida ięki mexanizmlar joriy etiladi va yuritiladi. Mazkur tartib-qoida tegiliřli darajadagi bōřqaruvni ōz ięiga oladi va manfaaddor řaxslarga heę qanday ta'qiblersiz ōz vaętida javob qaytariřni ta'minlaydigan tuřunarli va řaffof jarayon orqali muammolarni zudlik bilan hal etiřni kōzda tutadi. Uřbu mexanizm anonim řikoyatlarni beriř va kōrib ęiqiř imkonini ham beradi.

MTJER/SEPga qōřimęa raviřda, Loyiha doirasida quriliř va foydalaniř bosqichlari uęun xodimlarning řikoyatlarini kōrib ęiqiř bōyięa alohida ięki mexanizmlar yaratiladi va yuritiladi. Uřbu mexanizmlar Loyihaning Mehnatni bōřqariř tartib-qoidolari hamda kadrlar siyosati va

tartiblari orqali amalga oʻshirilib, Loyihaning barça xodimlariga, pudratçilar va subpudratçilarga nisbatan qoʻllaniladi. Xodimlarning shikoyatlarini koʻrib chiqish mexanizmi ish joyidagi muammolar, shikoyatlar yoki takliflarni taʼqib qilinishidan qoʻrqmasdan bildirish uchun maxfiy, qulay va shaffof jarayonni taʼminlaydi. Shikoyatlar qayd etiladi, oʻrganiladi, ularga javob beriladi va belgilangan muddatlarda yopiladi. Mehnat sharoitlarini doimiy ravishda takomillaştıririb boriş maqsadida shikoyatlar tendensiyalari vaqti-vaqti bilan tahlil qilib boriladi.

Shikoyatlarni koʻrib chiqish mexanizmi qonunchilikka yoki mavjud arbitraj tartib-qoidalariga muvofiq qoʻllanilishi mumkin boʻlgan boʻshqa sud yoki maʼmuriy himoya vositalaridan foydalanişga tösşinlik qilmaydi yoki jamoaviy bitimlar asosida taqdim etilgan shikoyat mexanizmlarining örnini bosmaydi.

Loyiha bilan tañıştıruruv vaqtida barça xodimlar shikoyatlarni koʻrib chiqish tartib-qoidalariga haqida xabardor qiliniş kerak va uşbu tartib-qoida ular uchun oçiq va qulay böliş taʼminlanadi. MTJER/SEP manfaatdor tomonlarga loyihada shikoyatlarni boşqarişning umumiy yondaşuvi böyiça yöl-yöriq körsatuvçi yordamçi maʼlumotnoma hujjati sifatida saqlanib qoladi.

13.1.2 Taşqi shikoyatlar

MTJER/SEP şuningdek, taşqi shikoyatlar bilan işlaş tartibini öz içiga oladi. Bu tartib taşqi tomonlardan (masalan, loyiha taʼsiriga uçragan şaxslar va manfaatdor tomonlar) kelib tuşadigan murojaatlarni qabul qiliş va röyxatga oliş usullarini belgilaydi. Bularga quyidagilar kiradi:

- Kötarilgan masalalarni saralaş, baholaş va ularni hal etiş yöllarini aniqlaş usuli;
- Javoblarni taqdim etiş, ularning ijrosini kuzatib boriş va (agar mavjud bölsa) hujjatlaştiriş usuli; va
- Taşqi shikoyatlar asosida AMIBT/ESMS boşqaruv dasturiga tegişli öşgartirişlar kiritiş usuli.

Shikoyatlarni koʻrib chiqish tartibi loyihaning xavf-xatarlari va salbiy taʼsirlariga mos böliş hamda barça manfaatdor tomonlar hisobga olinişini taʼminlaş maqsadida (zarur hollarda) qayta koʻrib çiqiladi va yangilanadi.

Bu tartib muammolarni madaniyatga mos, tuşunarli va şaffof maslahatlaşuv jarayoni orqali zudlik bilan hal qilişga qaratilgan bölib, murojaat qilgan tomon uchun heç qanday xarajatsiz va javob çoralari qoʻllanilmagan holda amalga oşiriladi. Uşbu mexanizm sud yoki maʼmuriy himoya vositalaridan foydalanişga tösşinlik qilmaydi.

14.0 Kommunikatsiya

IXQ/EPC Pudratçisi va Operatorlarining AMIBT/ESMS tizimi loyihaning ekologik va ijtimoiy ko'rsatkichlari, loyiha bosqichi hamda yuklatilgan mas'uliyatga oid ichki va tashqi aloqa uchun zarur jarayonlarni ishlab chiqadi, joriy etadi va qo'llab-quvvatlaydi.

Qurilish bosqichiga oid aloqa yo'nalishlari QAMIBR/CESMP da, ekspluatatsiya bosqichiga oid aloqa yo'nalishlari esa AMISBOR/ OESMP da aniq belgilanadi.

Tegishli jarayonlar quyidagilarni belgilaydi:

- Qanday ma'lumotlar taqdim etilishi;
- Ular qaçon taqdim etilishi;
- Kimlar bilan aloqa o'rnatilishi;
- Aloqa qanday amalga oshirilishi.

AMIBT/ESMSGa oid aloqa jarayonlarini ishlab chiqishda quyidagilarga alohida e'tibor qaratiladi:

- Muvofiqlik majburiyatlari, jumladan, vakolatli tabiatni muhofaza qilish organiga hisobot berish bo'yicha har qanday talablar;
- Loyiha kreditorlari tomonidan talab etiladigan hisobotlar.

15.0 Ma'lumotlarni bosqariş va hisobini yuritish

AMIBT/ESMSni joriy etish bosqarilishi zarur bo'lgan ma'lumotlarni hosil qiladi. Hisob-yuritish hujjatlarini tegishli tarzda yuritish har qanday muvaffaqiyatli AMIBT/ESMSning talabi hisoblanadi va undan rivojlanishni kuzatish, samaradorlikni korig chiqish hamda muvofiqlikni namoyish etish uchun foydalaniş mumkin.

Quriliş, ishga tuşirish va foydalaniş bosqichlariga oid AMIBT/ESMS quyidagi (lekin ular bilan çeklanmagan) hisob-yuritish hujjatlarini jamlashi öz ichiga oladi:

- Atrof-muhit va ijtimoiy masalalar boyicha yoriqnoma va oquv maşg'ulotlari qaydnomalari;
- Vakolat/malakaga oid tegishli qaydnomalar;
- Baxtsiz hodisalarni tekşirish hisobotlari;
- Şikoyatlarni qayd etish daftari;
- Ichki audit hisobotlari (yakunlaş toğrisidagi qaydlar bilan birga);
- Nomuvofiqliklar toğrisidagi hisobotlar;
- Hodisalar toğrisidagi hisobotlar;
- Ekologik va ijtimoiy inspeksiya hamda audit hisobotlari (tuzatish çoralari toğrisidagi hisobotlar bilan birga);
- Ekologik va ijtimoiy monitoring natijalari;
- Chiqindilar manifesti şakllari va ularni topşirish-qabul qilish dalolatnomalari;
- Ekologik va ijtimoiy xatarlarni baholaş hamda ish uslubi bayonnomalari;
- Uskunalar va ijtimoiy masalalar boyicha tekşiruvlar/sertifikatlar;
- Kreditorlar uchun mustaqil audit hisobotlari (tuzatish çoralari toğrisidagi hisobotlar bilan birga); va
- Favqulodda hodisalar.

Şartnoma şartlari, ish haqi qaydnomalari, ish vaqtidan taşqari ish uchun tolovlar, ijtimoiy ta'minot tolovlari, şartnomalarni tugatish va bekor qilish kabi kadrlar hujjatlari hisob-yuritish uchun saqlanadi. Bunday qaydlar AMIBT/ESMS reyestriga kiritilishi va zaruratga qarab yangilab borilishi lozim.

16.0 Körib chiqish

Loyiha AMIBT/ESMS hujjatlari "jonli hujjat" bo'lib, loyiha sharoitlari, faoliyat turlari, ekologik zaifliklardagi o'zgarishlar hamda tegishli tartibga soluvchi organlar va Loyiha kreditorlari tomonidan belgilanadigan kelgusi talablar yuzasidan qayta körib chiqilishi va yangilanib boriishi kerak bo'ladi.

AMIBT/ESMS qurilish, ishga tu'sirish-sozlash yoki ekspluatatsiya faoliyatidagi har qanday o'zgarishlar, yangi (qo'llaniladigan) me'yoriy hujjatlar asosida hamda monitoring, audit va tekshiruv natijalariga muvofiq muntazam ravishda qayta körib chiqiladi.

Tizimning muvofiqligini ta'minlash, barча yuzaga keliishi mumkin bo'lgan jiddiy salbiy ta'sirlarni aniqlash hamda ular bilan bog'liq nazorat choralarini Loyihaga mos kelişiga işonç hosil qilish uchun körib chiqishlar yetarli davriylik bilan o'tkaziladi.

Making Sustainability Happen